

Norm of noodzaak?

*De effectiviteit van preventieve interventies tegen
drugsgebruik onder jongeren in Feijenoord*

Joost Boutkam

Gemeente Rotterdam | 606084jb

Begeleider: Dr. J.F.A Braster

Tweede lezer: Prof. Dr. P. Mascini

22-06-2025

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterscriptie getiteld “Norm of noodzaak?”. Dit is een onderzoek wat tot stand is gekomen ter afronding van mijn masteropleiding “grootstedelijke vraagstukken en beleid”, een sociologische master binnen de Erasmus Universiteit Rotterdam (ESSB). Om deze scriptie te kunnen schrijven, heb ik stage mogen lopen binnen de Gemeente Rotterdam. Het is een onderzoek geworden over de werking van preventief beleid tegen drugsgebruik onder jongeren in Feijenoord. In de afgelopen vier maanden heb ik naast het leren over het doen van academisch onderzoek ook aanwezig kunnen zijn bij verschillende overleggen over dit onderwerp. Door de koppeling met de beleidszijde en de praktijk kan ik hopelijk daadwerkelijk iets toevoegen aan de informatie die al bekend is, een doel wat voor mij gedurende het scriptieproces erg belangrijk was.

Voor u kunt beginnen met het lezen van mijn scriptie wil ik graag een aantal mensen bedanken voor hun steun gedurende dit proces. Als eerst bedank ik graag Sjaak Braster, hij heeft gedurende dit hele proces veel van mijn onzekerheden over het schrijven van een masterscriptie weg kunnen nemen, waar ik hem erg dankbaar voor ben. Bovendien wil ik graag Geert Bruinen bedanken, hij gaf mij binnen de Gemeente Rotterdam de ruimte om aanwezig te zijn bij elk relevant overleg, hier vragen te stellen en bovendien kritisch mee te denken over mijn scriptie. Door zijn kritische houding is een onderwerp tot stand gekomen waar voor de Rotterdammer ook echt iets te halen viel, daar ben ik hem dankbaar voor. Tot slot bedank ik graag alle gesproken respondenten en andere betrokkenen tijdens dit hele proces, zonder hen had ik mijn scriptie niet kunnen schrijven.

Uiteindelijk is middels negen interviews, zestien gesproken respondenten, vele scriptie meetings met mijn stage of scriptiebegeleider en vier maanden aan hard werk deze scriptie tot stand gekomen, een mooie afsluiting van deze masteropleiding.

Dat gezegd hebbende, wens ik u veel plezier bij het lezen van mijn scriptie.

Abstract

Keywords: Feijenoord, jongeren, preventie, realistische evaluatie, theory of planned behaviour (TPB).

In deze scriptie wordt, op kwalitatieve wijze, geanalyseerd welke factoren invloed hebben op de houding van jongeren tussen de 16 en 23 jaar, bij preventieve interventies tegen drugsgebruik in Feijenoord, Rotterdam. Aan de hand van interviews met betrokken professionals ($n = 12$) en jongeren uit de wijk Feijenoord ($n = 4$) wordt gezocht naar een antwoord op de onderzoeksvraag. Het theoretisch kader in dit onderzoek is tweeledig en omvat de *theory of planned behaviour* (TPB) en de realistische evaluatie (CMO-model). Voortbouwend op dit theoretisch kader wordt binnen dit onderzoek duidelijk dat de effectiviteit van interventies wordt beïnvloed door de sociale context van deze interventies. Jongeren in Feijenoord groeien op tussen softdrugsgebruik waardoor dit voor hen genormaliseerd is, en zij geen problemen zien bij gebruik. Preventieve interventies dienen daarom rekening te houden met deze sociale context. Dit onderzoek benadrukt het belang van contextgevoelige interventies en bevat handvatten voor beleidsmakers en professionals.

Inhoudsopgave

Voorwoord	0
Abstract	1
Inleiding	3
Theoretisch kader.....	5
Methoden.....	8
<i>Type onderzoek.....</i>	<i>8</i>
<i>Selectie van respondenten.....</i>	<i>8</i>
<i>Meetinstrument.....</i>	<i>9</i>
<i>Analysetechnieken</i>	<i>10</i>
<i>Ethische disclaimer</i>	<i>11</i>
Wijkprofiel	11
Resultaten	12
<i>Feijenoord als context voor normalisering onder jongeren.....</i>	<i>13</i>
<i>Gedragsverandering bij jongeren in Feijenoord.....</i>	<i>16</i>
<i>Ondermijnende criminaliteit in Feijenoord.....</i>	<i>19</i>
Discussie	22
<i>Conclusie.....</i>	<i>22</i>
<i>Reflectie:</i>	<i>24</i>
Literatuurlijst.....	26
Bijlagen.....	31
<i>Bijlage 1: Beleidsaanbevelingen & infographic</i>	<i>31</i>
<i>Bijlage 2: Omschrijving respondenten</i>	<i>35</i>
<i>Bijlage 3: Ethische checklist en informed consentformulier</i>	<i>35</i>
<i>Bijlage 4: topiclijst beleidsmakers</i>	<i>46</i>
<i>Bijlage 5: topiclijst professionals en jongeren</i>	<i>47</i>

Inleiding

Het gebruiken van drugs blijkt een steeds groter probleem onder jongeren. Zij komen op een steeds jongere leeftijd in aanraking met drugs. De nadelige gevolgen hiervan kunnen levenslang zijn. De gemeente Rotterdam heeft daarom een nieuwe drugscampagne. Met leuzen als ‘er kleeft bloed aan jouw pil’ of ‘jouw lijntje, zijn liquidatie’ wil Gemeente Rotterdam preventief handelen, en de bewustwording van de gevolgen van drugsgebruik onder haar burgers vergroten (NOS, 2023). Naast dergelijke campagnes wordt op verschillende vlakken preventief ingezet tegen drugsgebruik. Cijfers lijken de noodzaak hiervoor te bevestigen: ruim een half miljoen Nederlanders gebruiken jaarlijks incidenteel de harddrug MDMA. Bovendien zijn er 1.4 miljoen Nederlanders die deze drug ooit gebruikt hebben (Staatscommissie MDMA, 2024). Al jaren bevindt de gemiddelde instapleeftijd voor dergelijke soorten drugs zich op een steeds lager niveau (Vandenbussche et al., 2006).

Rotterdam is zich bewust van de maatschappelijk brede nadelige effecten van drugsgebruik. De schade voor jongeren die gepaard gaat bij het gebruiken van drugs is immers niet alleen voor de gebruiker zelf, maar ook voor de maatschappij. Zo kan gedacht worden aan gezondheidsproblemen en verslaving bij de jongere zelf, maar ook maatschappelijke consequenties zoals schooluitval en betrokkenheid bij ondermijnende criminaliteit (Van Der Stel, 2017; Ventura et al., 2021; Hawkins et al., 1992). Gezien de trek naar criminaliteit door kansen op “het snelle geld”, blijken verschillende wijken op Rotterdam Zuid kwetsbaar. De contrasten tussen verschillende wijken op Zuid en op Noord kunnen groot zijn. Om de dergelijke verschillende posities van bevolkingsgroepen en wijken binnen Rotterdam te duiden wordt tweejaarlijks een wijkprofiel gepresenteerd (Custers & Engbersen, 2019). De analyse van dit instrument laat duidelijk zien dat sprake is van een lagere algemene veiligheidsbeleving in de wijk Feijenoord op Rotterdam Zuid (indexcijfer 53) in vergelijking met de eerst opvolgende wijk op het noordelijke deel van de stad; Rotterdam Centrum (indexcijfer 94). Niet alleen tussen Noord en Zuid, maar zelfs binnen wijken worden enorme verschillen waargenomen. De stad blijkt veel meer gelaagd dan wat een tweedelige scheiding van arm en rijk doet vermoeden (Custers & Engbersen, 2019). Van de precare wijken op Rotterdam-Zuid scoort de wijk Hillesluis in Feijenoord het hoogste op lijstjes over armoede, laag opleidingsniveau en criminaliteit (Simon Thomas, 2022). In Feijenoord is sprake van een samenkomst van een lage sociaaleconomische status en een multiculturele samenleving, wat de kwetsbaarheid voor het gebruiken van drugs en de trek tot de ondermijnende criminaliteit verhoogt (de Rooij et al., 2013). Daarom blijkt Rotterdam-Zuid een belangrijke context te vormen bij de preventie van middelengebruik.

De gemeente Rotterdam heeft daarom het beleidsplan “preventie- en handavingsplan alcohol en andere drugs 2023 - 2027” en “Rotterdams drugsbeleid” ontwikkeld. Deze beleidsplannen formuleren specifieke plannen voor de Rotterdamse jeugd. Hierin erkent de gemeente dat jongeren uit kwetsbare wijken zoals Feijenoord geraakt worden door gevolgen van drugsgebruik en ondermijnende criminaliteit (Maas, 2022). Het Rotterdamse Drugsbeleid maakt hierin gebruik van drie pijlers:

ontmoedigen van drugsgebruik, verstoren van de drugshandel en terugdringen van het drugsaanbod. Het preventie- en handhavingsplan geeft vervolgens invulling aan deze pijlers. De gemeente maakt hierbij gebruik van wetenschappelijk onderbouwde interventies, zoals een gezondheidscoach verslavingspreventie en moti4 gesprekken. Dit zijn korte gesprekken met jongeren die geen hulp zoeken bij hun drugsgebruik. Hierbij wordt ingezet op motiverende gespreksvoering, zelfmonitoring en versterking van gedragscontrole. Door deze twee interventies wordt de jeugd op een laagdrempelige manier aangesproken binnen schoolsferen (Dupont et al., 2015). Met behulp van de bewustwording van de gevolgen van gebruik en het ondersteunen van kwetsbaren wordt ingezet op de preventie van drugsgebruik (Bruinen et al., 2023). Het doel van het Rotterdamse preventieve beleid is daarom het beschermen van de meest kwetsbaren; de jongeren die geraakt kunnen worden door drugsgebruik en ondermijnende criminaliteit (Bruinen et al., 2023).

Op wetenschappelijk vlak is echter onenigheid over hoe jongeren het beste benaderd kunnen worden. Veel studies benadrukken dat een omkeer van algemene naar gerichte interventies essentieel is om de effectiviteit van deze interventies te verhogen (Dupont et al., 2015). In het Nederlandse preventieve beleid wordt vooral ingezet op jongeren, waarbij specialistische instellingen hen aanspreken op de risico's van het gebruiken van drugs (Van Der Stel, 2017). Uit onderzoek van het Centrum voor Jeugd en Gezin blijkt echter dat jongeren met problemen voor hulp veelal naar vrienden en familie gaan, in plaats van het benaderen van instanties. Ook grotere problemen zoals drugsgebruik vallen hieronder. Hierbij blijkt bij dit type problematiek dat de jongeren deze liever zelf willen oplossen (De Rooij et al., 2013). Hoewel in andere landen onderzoek is gedaan naar volwassenen hun mening ten opzichte van drugsgebruik en drugsbeleid, is dit vooralsnog niet het geval bij jongeren op Rotterdam-Zuid (Askew et al., 2022; Boys et al., 1999). Hierdoor blijft de houding van jongeren uit Rotterdam-Zuid over drugsgebruik van henzelf of anderen onduidelijk. Ook blijft de vraag over hoe zij naar het beleid kijken wat op hen gericht is onbeantwoord, wat een wetenschappelijke lacune benadrukt. Plaatselijke gemeentelijke instanties zijn zo mogelijk niet adequaat op de hoogte van hoe treffend preventief beleid gemaakt kan worden. Want hoewel preventief beleid doeltreffend kan zijn, kan de effectiviteit alsnog ondermijnd worden door omgevingsfactoren die drugsgebruik aanmoedigen (Brown et al., 2008). Bovendien bestaat wetenschappelijke literatuur die aantoon dat institutioneel vertrouwen gemiddeld lager is bij mensen met een lage sociaaleconomische status of een praktisch opleidingsniveau, waar juist veel sprake van is in Feijenoord (Snel et al., 2022). Indien geen sprake is van voldoende institutioneel vertrouwen kan dit ervoor zorgen dat beleid niet goed overkomt op de jongeren, of instanties niet benaderd worden voor adequate hulp. Bovendien voelen mensen met een praktisch opleidingsniveau zich onveilig en kwetsbaarder dan mensen met een theoretisch opleidingsniveau. Zij hebben vaak in mindere mate sociale, economische of culturele hulpbronnen ter beschikking om te kunnen beschermen tegen criminaliteit (Oppelaar & Wittebrood, 2006). Dit maakt jongeren vervolgens meer kwetsbaar voor de gevolgen van de

ondermijnende drugscriminaliteit in Feijenoord, wat de effectieve aansluiting van het huidige preventiebeleid van jongeren op Zuid nog belangrijker maakt.

Over hoe deze steeds jongere demografie preventief benaderd dient te worden, is daarom geen eenduidig antwoord, wat tot de huidige probleemstelling leidt. Kinderen zijn gedurende hun vroege jeugd voornamelijk negatief over middelengebruik, drugsgebruik komt op de basisschool dan ook nauwelijks voor (Onrust et al., 2015). Pas later, rond hun veertiende of vijftiende levensjaar begint de interesse naar drugsgebruik te groeien (Lammers et al., 2020). Jongeren in het midden van hun adolescentie zijn in het kader van preventie de meest interessante demografie, omdat dit de leeftijd is waarop zij vaak voor het eerst worden blootgesteld aan drugsgebruik (Strang et al., 2012). Tegelijkertijd zijn preventieve interventies op deze leeftijd het lastigst (Onrust et al., 2015; Lammers et al., 2020). Toch blijkt deze leeftijdscategorie wel het meest belangrijk om hen te laten distantiëren van schadelijk drugsgebruik (Ventura et al., 2021). Aan de hand van dit kader van relevantie wordt daarom in dit kwalitatieve onderzoek de volgende onderzoeksvraag beantwoord: *“Wat zijn de factoren die invloed hebben op preventieve interventies tegen drugsgebruik bij 16 tot 23-jarige jongeren uit Feijenoord in Rotterdam Zuid op de mate van effectiviteit in relatie tot hun houding ten aanzien van drugsgebruik?”* Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, wordt tegelijkertijd antwoord gegeven op de volgende deelvragen:

- *Wat is de houding van deze groep jongeren ten aanzien van drugsgebruik, en welke factoren spelen een rol in het vormen van deze houding? Welke omgevingsfactoren spelen hierin een rol?*
- *Welke bestaande inzichten zijn er over effectieve beïnvloeding van houding en gedrag ten aanzien van drugsgebruik? Welke mechanismen werken?*
- *Welke aanpassingen aan bestaande interventies kunnen bijdragen aan een effectievere beïnvloeding van houding en gedrag? Welke ervaringen en gegevens ondersteunen dit?*

Theoretisch kader

In dit onderzoek wordt de *“theory of planned behaviour”* (TPB) gebruikt, om de invloed van verschillende factoren op de houding ten opzichte van drugsgebruik en drugsbeleid te meten. De TPB wordt in de jaren 80 ontwikkeld door de socioloog Icek Ajzen (Ajzen, 1991). De theorie stelt dat gedragingen goed te voorspellen zijn aan door de samenkomst van de houding ten opzichte van dat type gedrag, subjectieve normen

en waargenomen gedragscontrole (Ajzen, 1991; Del Pozo, 2021). Later wordt deze algemene gedragstheorie dan ook specifiek toegepast op alcohol- en drugsgebruik (Armitage et al., 1999). Deze studie gebruikte dezelfde drie elementen als de originele studie van Ajzen. Zo kreeg het team van Armitage inzicht in hoe de TPB een significante voorspeller bleek te zijn bij de intentie van mogelijk illegaal drugsgebruik onder universitaire studenten uit Engeland (Armitage et al., 1999). Eerdere literatuur toonde aan dat de overtuigingen van jongeren over de effecten van alcohol toekomstige drinkpatronen kan voorspellen (Boys et al., 1999; Christiansen et al., 1989). Leeftijdsgenoten en sociaaleconomische invloeden blijken hierbij bovendien een belangrijke rol te spelen (Boys et al., 1999). Daarnaast toont onderzoek aan dat mensen uit een lage sociaaleconomische omgeving de grootste consumenten zijn van alcohol (Brown et al., 2008). Door de toepassing op middelengebruik blijkt de TPB uitermate geschikt om de mening over preventief drugsbeleid in Feijenoord te meten.

Als eerste wordt de houding van de jongeren ten opzichte van het drugsgebruik besproken. Deze houding wordt gedefinieerd als de persoonlijke overtuiging van de jongeren ten opzichte van drugsgebruik. Te denken valt aan in welke mate zij ervaren dat drugsgebruik schadelijk is of juist ontspannend (Armitage et al., 1999). Deze houding bleek een belangrijke voorspeller te zijn van cannabisgebruik onder studenten. Respondenten die weinig risico's zagen in het gebruiken van cannabis, hadden een hogere intentie dit type drugs te gebruiken. Onderzoek toont aan dat beleid wat inzet op het aantonen van deze risico's effectief is. De risico's die besproken waren niet enkel aanwezig op persoonlijk niveau, maar ook op buurniveau, door bijvoorbeeld in te gaan op de veiligheid in de buurt, of het tegengaan van misdaad (Strang et al., 2012).

De houding van deze jongeren werd vervolgens beïnvloed door een onderliggende subjectieve norm, welke onderbouwd wordt door omgevingsfactoren. De subjectieve norm werd in het onderzoek gezien als de sociale druk die werd ervaren om wel of geen drugs te gebruiken. Te denken valt aan invloeden uit de omgeving zoals familie en vrienden. Zo blijkt dat het drugsgebruik door leeftijdsgenoten een risicofactor is voor eigen gebruik (Nawi et al., 2021). Ook de sociaaleconomische achtergrond blijkt hierin een rol te spelen; armoede kan een voorspeller zijn van toekomstig drugsgebruik (Hawkins et al., 1992). Er zijn echter ook factoren die een positieve invloed kunnen hebben op de onderliggende norm. Bijvoorbeeld door kenbaar te maken dat slechts een kleine demografie drugs gebruikt, waardoor de onderliggende norm van de grotere populatie duidelijk wordt (Kury et al., 2019).

Tot slot de waargenomen gedragscontrole. Deze factor gaat in op de mate waarin de jongere controle denkt te hebben over zijn of haar gedrag, inclusief mogelijke barrières of kansen die het gedrag beïnvloeden (Ajzen, 1991). De waargenomen gedragscontrole werd in de voorgaande studie opgesplitst in “self efficacy” en “perceived control over behavior” (PCB) (Armitage et al., 1999). Self efficacy gaat in op zelfredzaamheid: de mate van vertrouwen tot het kunnen uitvoeren van bepaald gedrag. Concreet wil PCB in deze context zeggen in welke mate de jongere denkt dat externe factoren invloed hebben op de uiteindelijke intentie om drugs te gebruiken. Onder andere prijs, kennis over de type drug en het hebben van belangrijke afspraken

zijn typen van zulke externe factoren (McMillan & Connor, 2003). Ook interne factoren zoals het hebben van een slechte stemming zouden invloed hebben (McMillan & Connor, 2003). Eerdere studies tonen aan dat interventies die onder andere ingaan op de sociale vaardigheden van jongeren de weerbaarheid tegen drugsgebruik kunnen verhogen (Strang et al., 2012). Het is hier van belang om te onderzoeken in welke mate de jongeren het gevoel hebben geholpen te kunnen worden door de gemeentelijke instanties. Een goed begrip van deze verschillende variabelen die vallen onder de TPB kan helpen bij een effectievere toepassing van preventief beleid.

De toepassing van de TPB kent echter ook beperkingen. Zo wordt door de uitwerking van de TPB en de voorheen besproken punten uiteindelijk slechts een “intentie tot gedrag” duidelijk (Ajzen, 1991). Deze intentie staat echter niet gelijk aan gedrag, wat de toepassing van de TPB op de effectiviteit en werkzaamheid van preventief drugsbeleid moeilijker maakt. Daarnaast verklaart de TPB verslavingsgedrag niet effectief, de mogelijke gewoontes of lichamelijke afhankelijkheid die kunnen ontstaan bij herhaaldelijk drugsgebruik worden niet goed uitgelegd door een rationele theorie als de TPB. Toch blijkt de theorie wel degelijk passend voor de analyse van preventief beleid. Dit onderzoek richt zich namelijk op de preventie van drugsgebruik, nog voordat verslavingsverschijnselen zijn opgetreden. Door contextuele inzichten uit Feijenoord te combineren met punten die genoemd zijn blijkt de TPB op deze manier uiterst behulpzaam.

Daarnaast wordt gebruik gemaakt van de “*realistic evaluation*”, een methodologische insteek ontwikkeld door Pawson en Tilley (1997). Deze benadering is gebaseerd op wetenschappelijk realisme en richt zich op de vraag: “wat werkt voor wie, onder welke omstandigheden?” (Julnes et al., 1998). Het vertrekpunt van deze benadering is dat de effectiviteit van een interventie afhankelijk is van de context waarin deze interventie plaatsvindt. In plaats van het effect van een interventie te meten van simpelweg het verschil in de desbetreffende variabele wordt bovendien de context van de interventie in overweging genomen (Kolovou, 2023). Dit houdt in dat de omstandigheden waarin de interventie wordt gedaan invloed heeft op de werking ervan (Julnes et al., 1998). Om deze analyse uit te werken, wordt gebruik gemaakt van een CMO-model: context, mechanisme en outcome worden gebruikt om de effectiviteit van een bepaalde interventie te meten. Deze vorm van analyse werkt goed in dit onderzoek, omdat niet alleen gekeken dient te worden naar óf een interventie werkt, maar ook waarom deze interventie al dan niet werkt. Via deze vraagstelling kan een breder kader van effectiviteit worden gerealiseerd. Aan de hand van deze werkwijze heeft de sociale wetenschap een effectieve invloed op het vlak van sociaal beleid (Tilley, 2017). Deze realistische evaluatie vormt een belangrijke aanvulling op de TPB die gebruikt wordt in dit onderzoek. Want waar de TPB zich voornamelijk richt op het verklaren van een intentie van individueel gedrag, richt de realistische benadering zich op de evaluatie van interventies binnen een specifieke context en de rol die verschillende mechanismen daarin spelen.

Uiteindelijk laat de toepassing van deze insteek zien of het gedrag van de jongeren van 16 tot 23 jaar uit Feijenoord effectief beïnvloed wordt door het preventieve drugsbeleid van de Gemeente Rotterdam, en waar het beleid mogelijk

beter kan. Dit onderzoek hoopt invulling te geven aan de wetenschappelijk lacune en hoopt op deze manier bij te dragen aan nuttige beleidsaanbevelingen voor de Gemeente Rotterdam (bijlage 1).

Methoden

Type onderzoek

Zoals eerder aangegeven blijft de houding van jongeren uit Feijenoord op Rotterdam-Zuid ten opzichte van preventief beleid tegen drugsgebruik tot op heden niet onderzocht (Boys et al., 1999; Christiansen et al., 1989). In dit kwalitatieve onderzoek wordt gepoogd een diepgaand inzicht te krijgen in deze houding van 16 tot 23-jarige jongeren uit Feijenoord in Rotterdam Zuid, beïnvloed door een veelvoud aan factoren. Kwalitatief onderzoek aan de hand van een semigestructureerd face-to-face interview blijkt uitermate geschikt in het verkrijgen van dergelijk diepgaand inzicht. Dit in contrast met een kwantitatieve benadering, die meer gericht is op statistische generalisatie (Hennink et al., 2011). Er wordt daarom in dit onderzoek gebruik gemaakt van negen kwalitatieve interviews, waarin zestien respondenten gesproken zijn (bijlage 2). Zij dragen binnen het onderzoek bij aan een beter begrip over het onderwerp. De attitude van mensen ten opzichte van beleid bestaat niet uit een dichotome positieve of negatieve mening (Lancaster et al. 2013). Hierdoor blijkt kwalitatief onderzoek relevant om de complexe aard van het onderwerp te begrijpen (Ramirez, 2014). Voorafgaand aan de interviews is een topiclist vastgesteld, waarvan de topics tot stand zijn gekomen met behulp van wetenschappelijke literatuur (bijlagen 4 & 5). Deze topics worden besproken in de interviews. Met het kader van de TPB en het CMO-model wordt in dit onderzoek met betrokkenen en professionals besproken welke factoren die in dit model vallen nadruk dienen te krijgen bij de effectiviteit van preventief drugsbeleid.

Selectie van respondenten

Wetenschappelijk onderzoek maakt onderscheid van verschillende typen gebruikers, waarbij een “*early onset*” gebruiker wordt genoemd: een persoon die rond zijn of haar 15^e of 16^e levensjaar begint met het gebruiken van drugs. Zo blijkt een zogenaamde “*early onset*” drugsgebruik een groter risico te lopen op latere drugsverslaving (Anthony & Petronis, 1995). Het effectief preventief handelen vanuit de Gemeente Rotterdam op specifiek deze leeftijd kan op deze manier voor dit type gebruikers levenslange positieve gevolgen hebben. Vaak wordt in wetenschappelijk onderzoek de leeftijdscategorie van 18 tot 23 jaar aangehouden. Deze groep wordt vaak gezien als kwetsbaar in verband met het beginnen van experimenten met het gebruiken van alcohol en drugs (Dijkshoorn et al., 2017). Eerder onderzoek toont echter aan dat de interesse in drugsgebruik al eerder ontstaat, waardoor de categorie 18 tot 23 te nauw blijkt in de analyse van effectieve preventieve maatregelen (Onrust et al., 2015;

Lammers et al., 2020). Daarom wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van de categorie 16 tot en met 23-jarigen. Deze leeftijdscategorie brengt echter ethische dilemma's met zich mee. Drugsgebruik kan een moeilijk onderwerp zijn om te bespreken. Bovendien is de leeftijdscategorie 16 tot en met 18 jaar moeilijk te ondervragen door privacy kwesties, waardoor nadrukkelijke toestemming van ouders vereist is. Om deze kwesties te omzeilen is ervoor gekozen om in dit onderzoek deze groep van 16 tot 18-jarige jongeren niet te spreken in verband met de ethische kwesties. Uiteindelijk wordt in dit onderzoek met vier meerderjarige jongeren uit Feijenoord gesproken. Daarvoor worden verschillende kanalen gebruikt. Bij verschillende jongerenwerkers en professionals is gevraagd of zij uit hun netwerk jongeren weten die in gesprek willen over dit onderwerp. Vanuit jongerenwerkinstantie Jongerenwerk op Zuid (JOZ) en een ingang bij een Huis van de Wijk in Feijenoord is met de gesproken jongeren in contact gekomen. Deze jongeren volgden allemaal een mbo-opleiding, of gaan niet naar school.

Daarnaast wordt in gesprek gegaan met twaalf verschillende professionals en ingewijden die in verband staan met de wijk Feijenoord, en informatie kunnen verstrekken over de houding ten opzichte van drugsgebruik van de gehele onderzoekspopulatie jongeren (16 tot 23 jaar). Zo zijn beleidsmedewerkers van de Gemeente Rotterdam gesproken. Zij kunnen verklaren op welke beleidsmatige theorieën hun preventieve beleid gebaseerd is. Bovendien zijn jeugdboa's of andere instanties uit de wijk die in direct contact staan met de jongeren uit Feijenoord gesproken. Zo is contact ondernomen met verschillende publieke en private instanties die een luisterend oor bieden voor jongeren in de wijk, zoals stichting Samen Ondernemend Leren (SOL) en het Huis van de Wijk. Bovendien wordt contact gezocht met specifieke instanties die te maken hebben met verslavingsproblematiek van jongeren. Tot slot dient de keuze voor de wijk Feijenoord verklaard te worden. De wijk is gekozen door haar precaire status. Deze wijk scoort namelijk hoog op verschillende negatieve lijstjes. Door de koppeling met deze negatieve lijstjes en dat de blootstelling aan armoede in de jeugd een risicofactor blijkt te zijn voor later drugsgebruik blijkt effectief preventief beleid in wijken als Feijenoord van uiterst belang (Manhica et al., 2020). Een lijst van gesproken respondenten is terug te vinden in de bijlagen (bijlage 2).

Meetinstrument

Het theoretisch kader bestaat uit de toepassing van de *Theory of Planned Behavior* (TPB) evenals de *realistic evaluation* (Ajzen, 1991; Pawson & Tilley, 1997). De TPB onderscheidt een aantal factoren die invloed hebben op de werking van drugsbeleid. Doormiddel van dit theoretisch kader wordt tijdens de interviews een overzicht gemaakt van de verschillende factoren die invloed kunnen hebben op de werking van preventief drugsbeleid. De invulling van deze factoren geschiedt aan de hand van definities uit eerdere wetenschappelijke literatuur. Hierdoor komt uiteindelijk de topiclijst tot stand die gebruikt wordt tijdens de interviews. Om de drie factoren die gebruikt worden in de TPB te meten, wordt gebruik gemaakt van verschillende vragen

uit voorgaande studies. Om de houding te meten kan gedacht worden aan vragen als: “In welke mate kijken de jongeren positief/ negatief naar het gebruiken van drugs?”. De subjectieve norm gaat in op vragen als: “In hoeverre denken de jongeren dat hun omgeving drugsgebruik goedkeurt?”. Tot slot de waargenomen gedragscontrole, welke onder andere wordt bevraagd door: “in welke mate denken jongeren onafhankelijk een keuze te maken over het al dan niet gebruiken van drugs, zonder invloeden van buitenaf?”. De invloeden van verschillende factoren op de werking van de TPB worden zichtbaar bij de analyse van de interviews met de respondenten. Het op deze wijze gebruiken van de topiclijst draagt op deze manier bij aan de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek. Nadat de interviews afgenomen zijn met behulp van deze topiclijst worden ze getranscribeerd. De manier van analyse komt zo overeen met de zogenaamde “realistische analyse” welke ook deel uitmaakt van het theoretisch kader. Deze benadering werd ontwikkeld door Pawson en Tilley (1997). De analyse ziet dergelijke beleidsprogramma’s als theorieën, welke worden geanalyseerd op hun werking aan de hand van verschillende mechanismes in een specifieke context. Door deze manier van analyseren wordt gedurende de interviews over de mening van professionals duidelijk waar zij denken dat het beleid al dan niet doeltreffend is, wat verwerkt kan worden tot nuttige beleidsaanbevelingen (bijlage 1).

Analysetechnieken

Door de gemaakte opnames wordt het mogelijk ad verbatim transcripten te maken. Deze werkwijze helpt mee aan de mate van betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek (Halcomb & Davidson, 2006). De transcripten worden vervolgens verwerkt in het programma Atlas.ti; een softwareprogramma wat vaak wordt gebruikt bij kwalitatieve dataverwerking (Hwang, 2008). Aan de hand van dit programma worden de transcripten vervolgens tweevoudig gecodeerd. Eerst op een deductieve en thematische wijze, waarbij onderwerpen die besproken worden in de interviews, gekoppeld worden aan thema’s die een verband houden met de bestaande literatuur. Deze manier van coderen zorgt voor een eenvoudige analyse van overeenkomsten uit de empirische bevindingen uit het interview en de bestaande theorieën. De theoretische invalshoeken worden gebruikt als *sensitizing concepts*: begrippen die de onderzoeker gevoelig maken voor bepaalde aspecten (Smaling, 2021). Om het risico te beperken dat de empirische bevindingen slechts een herhaling worden van de bestaande theorieën, wordt gekozen om bovendien inductief en open te coderen (Beuving & Rap, 2023). Het open coderen wordt gedaan door toepassing van labels zonder voorop vastgestelde kaders. Door de toepassing van dit type codering ontstaan

codes die dicht op de tekst zitten, in contrast met de meer abstracte thematische coderingen (Beuving & Rap, 2023). Door de combinatie van deze typen codering ontstaat een gelaagde analyse die wordt weergegeven in een netwerk via Atlas.ti. Het netwerk geeft op schematische wijze de onderlinge - horizontale of verticale - verbanden tussen de verschillende onderwerpen weer. Naast het formuleren van een antwoord wordt op deze manier ook een relevante beleidsaanbeveling gedaan voor de Gemeente Rotterdam.

Ethische disclaimer

De respondenten in dit onderzoek zijn geworven via de mogelijkheden geboden door de Gemeente Rotterdam. Via dit netwerk was het mogelijk een meer diepgaand begrip te krijgen van de wijk Feijenoord door het analyseren van beleidsdocumenten en benaderen van sleutelpersonen. Bij de benadering van de respondent is nadrukkelijk het doel van het onderzoek uitgelegd, naast de vertrouwelijke positie waarin respondenten zich bevinden aan de hand van het informed consentformulier (bijlage 3). Gedurende het algehele onderzoek is de positie als onderzoeker in contact met derden nadrukkelijk benoemd. Respondenten die kozen mee te doen aan het onderzoek hebben ingestemd met het maken van geluidsopnames. De geluidsopnames werden uiteindelijk geanonimiseerd tijdens de ad verbatim transcriptie. Bij de uiteindelijke analyse van deze transcripten is gebruik gemaakt van een alias, waardoor de anonimiteit van de respondenten gewaarborgd kon worden.

Wijkprofiel

Om veiligheidskwesties als drugsgebruik- en problematiek omtrent ondermijnende criminaliteit goed te kunnen beschrijven, is het van belang een uitgebreide context van het probleem te bieden. Het bieden van een lokale context zorgt voor een verduidelijking van de daadwerkelijke betekenis van verschillende cijfers en een achtergrond voor bepaalde feiten. Zo is een hoog percentage aan drugsgebruikers binnen een armere wijk wellicht geworteld in andere oorzaken dan in een rijkere wijk. Om deze context te kunnen maken wordt een wijkprofiel geschetst van het Rotterdamse stadsdeel “Feijenoord”. Stadsdeel Feijenoord ligt geworteld op de zuidkant van Rotterdam. Deze wijk telt ruim 79.700 inwoners, waarvan 15% in de leeftijdscategorie 12 – 23 valt (Gemeente Rotterdam, 2024). Opvallend is dat ruim 80% van de totale inwoners uit Feijenoord een niet Nederlandse achtergrond hebben. Van deze groep is sprake van 73% van de inwoners die in de laagste 40% inkomensverdeling valt (Gemeente Rotterdam, 2024). Deze cijfers wijzen op de aanwezigheid van structurele armoede en sociaaleconomische achterstanden die spelen in de wijk. Drugsgebruik binnen Feijenoord ligt op alle fronten onder het stedelijk gemiddelde, toch zijn in Feijenoord een hoge concentratie aan kwetsbare jongeren die bereikt kunnen worden met effectief preventief beleid. Met betrekking tot het

onderwerp van de jongeren en drugsgebruik zijn een hoop instanties werkzaam die de jongeren weten te bereiken op dit vlak.

Resultaten

De gemeente Rotterdam bindt er in haar beleidsdocumenten geen doekjes om; “de politie gaat drugsproblematiek niet oplossen” zegt een politieagent (Tops & Tromp, 2020). Het beeld lijkt te bestaan dat sprake is van een maatschappij waar het gebruiken van en wellicht zelfs het handelen in drugs genormaliseerd is. Het beleidsdocument van de gemeente “Rotterdams Drugsbeleid” zet daarom in op het tegengaan van drugsgebruik en de bestaande norm omtrent dit gebruik. De gemeente hoopt preventief in te zetten om zo de meest kwetsbaren uit de maatschappij te beschermen. Daarvoor gebruiken zij drie verschillende factoren: ontmoedigen van drugsgebruik, verstoren van de drugshandel en terugdringen van het drugsaanbod. Deze factoren worden in hetzelfde document omgezet in verschillende interventies. Deze beleidslijn krijgt vervolgens concrete doelstellingen in het beleidsdocument “preventie- en handhavingsplan alcohol en andere drugs 2023 – 2027”. Uit de analyse van deze documenten blijkt speciale aandacht voor bepaalde kwetsbare groepen, waaronder leerlingen in het speciaal onderwijs (vso), het praktijkonderwijs (pro), de niveaus 1 en 2 van het mbo én bij jongeren met een licht verstandelijke beperking. Het document wil jongeren beschermen door de toepassing van het universele preventiemodel van Reynolds (2003). Dit preventiemodel ziet erop dat preventief beleid het best werkt als gelijktijdig wordt ingezet op de volgende pijlers: beleid en regelgeving, publiek draagvlak en voorlichting en handhaving (Bruinen et al., 2023). Zoals voorheen aangegeven is het tegengaan van drugsgebruik onder jongeren niet enkel een opgave voor de politie, maar voor de hele maatschappij. Daarom is in dit

onderzoek gesproken met een breed scala respondenten, die allen te maken hebben met het preventieve beleid, of in contact staan met de doelgroep. Dit gebeurde op basis van semigestructureerde interviews, welke geschikt bleken voor het verkrijgen van dergelijke diepgaande informatie over dit onderwerp (Hennink et al., 2011).

Door de omschreven analyse is een gevarieerde set aan onderwerpen aan het licht gekomen. De respondenten worden besproken met de hulp van een alias, die hen toegewezen is gedurende de analyse. Hiermee wordt rekening gehouden met de anonimiteit die hen geboden is in het informed consentformulier. In de bijlagen valt meer van hun personalia terug te vinden, zonder hierbij de persoonlijkheden van de respondenten prijs te geven (bijlage 2). Uit de analyse blijkt dat de “*Theory of planned behaviour*” op verschillende plekken concrete toepassing vindt op de casus. De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek wordt beantwoord door deze theorie, evenals de toepassing van de “*realistic evaluation*”. Aan de hand van het CMO-model uit deze benadering (context, mechanismen en outcome) zullen de diverse onderwerpen besproken worden die invloed hebben op een werkend preventief beleid. Om de onderzoeksresultaten zo volledig mogelijk te behandelen, wordt gebruik gemaakt van een drietal samenhangende perspectieven. In het preventiebeleid staan dezelfde drie actoren centraal, op deze manier komt een zo breed mogelijke uitleg van het probleem tot stand. Als eerst wordt ingegaan op het perspectief van de jongeren, op wie het beleid gericht is. Vervolgens komt het perspectief van de professionals aan bod; zij dienen het beleid te implementeren. Tot slot het perspectief van de beleidsmakers zelf, zij hebben een visie op hoe het probleem aangepakt moet worden. Door deze drie perspectieven naast elkaar te leggen wordt duidelijk waar beleid en realiteit goed op elkaar aansluiten, of waar juist frictie bestaat. De overwegingen die gedaan worden in deze paragraaf aan de hand van deze perspectieven zullen daardoor bijdragen in de uiteindelijke beleidsaanbevelingen.

Feijenoord als context voor normalisering onder jongeren

Door de ogen van jongeren:

De context die Feijenoord vormt voor jongeren in relatie tot het preventieve beleid is belangrijk in zowel de *theory of planned behaviour* (TPB) als de *realistic evaluation*. In dit onderzoek wordt specifiek gefocust op de context die Feijenoord vormt als wijk door invloeden die van belang bleken uit de verschillende interviews. Deze context vormt op deze manier een begrip wat enkel van toepassing is op deze wijk: algemene omstandigheden die als achtergrondinformatie gelden binnen de wijk (Greenhalgh & Manzano, 2021). Zo kan de context van een bepaalde interventie als een belangrijk punt gezien worden voor het verkrijgen van een werkzaam effect. Dit is onder andere terug te zien in de beschikbaarheid van een bepaalde interventie (Leone, 2008). Binnen de TPB valt de wijkcontext te benoemen als een belangrijke bijdrage binnen de “subjectieve norm”, welke uiteindelijk invloed heeft op de intentie een bepaald gedrag te vertonen. De subjectieve norm wordt verklaard als de sociale druk of

verwachting die jongeren ervaren ten aanzien van bepaald gedrag. De norm die wordt uitgedragen vanuit de wijk kan op deze manier invloed hebben op de ervaren subjectieve norm van de jongeren ten opzichte van drugsgebruik. Statistisch onderzoek toont bovendien aan dat de houding en de subjectieve norm nog het belangrijkste zijn in het bepalen van de intentie tot het gebruiken van middelen (Bashirian et al., 2012). Ook binnen de realistische evaluatie van Pawson en Tilley is deze accepterende subjectieve norm van belang. Hier vormt deze accepterende houding de context die het mechanisme van normalisering in werking stelt. De uitkomst hiervan is dat jongeren sneller zelf gaan gebruiken, of andermans gebruik niet problematiseren. In de interviews komt het belang van deze subjectieve norm dan ook meermaals naar voren. Hieruit blijkt dat jongeren uit Feijenoord het gebruik van softdrugs, zoals blowen, als genormaliseerd ervaren. Feijenoord wordt door de jongeren gezien als een wijk waar veel sprake is van openbaar softdrugsgebruik en de sociale accommodatie hiervan (Patton, 2018). Een van de gesproken jongeren benadrukt dit ook expliciet.

R16: *“Tegenwoordig ziet iedereen wel een jointje roken. Een vape roken. Tegenwoordig ziet iedereen het. Het begint van jongs af aan.”.*

Deze context van de subjectieve norm binnen de TPB toont aan dat in ieder geval het gebruiken van softdrugs genormaliseerd lijkt onder jongeren. Toch geldt deze normalisering onder jongeren niet voor alle soorten drugs. De jongeren benadrukken dat er een impliciete lijn bestaat tussen bepaalde soorten drugs. Wanneer deze lijn overtreden wordt, wordt de gebruiker gezien als een junkie. Zowel bij de TPB als de realistische evaluatie blijkt dat sprake is van een andere werking van het mechanisme (Ajzen, 1991; Pawson & Tilley, 1997). Terwijl normalisering werkt als mechanisme bij softdrugsgebruik, is dit voor harddrugs een ander verhaal. Bij harddrugs lijkt onder de jongeren namelijk meer sprake te zijn van een mechanisme van stigmatisering/afwijzing. In dezelfde context ontstaan zo verschillende uitkomsten: tolerantie voor softdrugs, maar afkeuring voor soorten harddrugs. Op deze manier lijkt bij de jeugd in Feijenoord sprake te zijn van een “gedifferentieerde normalisering” (Hilbink et al., 2024). In dergelijke gevallen is slechts sprake van normalisering van een bepaald middel, of onder een bepaalde groep. De aanname is dat door de toegenomen normalisering van middelengebruik het daadwerkelijke gebruik ook zal toenemen (Hilbink et al., 2024). Deze gevoelsmatige toename van acceptatie van middelengebruik in de wijk kan hierdoor ook zorgen voor een feitelijke toename. Statistisch onderzoek bij Oost-Brabantse jongeren (16 – 27 jaar) toont aan dat jongeren de meest accepterende houding hebben ten opzichte van cannabis (59%). Deze accepterende houding neemt fors af bij andere middelen, maar bleek nog het hoogst onder xtc (34%) (Hilbink et al., 2024). Een vergelijkbare visie werd in andere onderzoeken ook teruggevonden (Soyez et al., 2014). De bevindingen uit deze voorgaande studies worden in dit onderzoek ook gevonden bij de jongeren uit Feijenoord. Binnen de TPB geeft dit aan dat de subjectieve norm die geldt bij middelengebruik een complex en gelaagd fenomeen is.

R6: *“Ja, nee man. Harddrugs vind ik eigenlijk, het gaat over de rand, denk ik. Zo wordt gedacht hier in de buurt.” ... “Als iemand daarover praat, wordt diegene gelijk junk genoemd ofzo.”*

R4: *“Ja, we hebben al genoeg festivals gegeven waar een pilletje genomen wordt. Ja. Je bent zelf ook jong?”*

Volgens professionals:

Deze houding en subjectieve norm ten opzichte van drugsgebruik kan vervolgens preventief behandeld worden door derden. Verder onderzoek van La Barbera en Ajzen toont aan dat het effect van de houding en de subjectieve norm binnen de TPB gemedieerd kan worden door de waargenomen gedragscontrole, één van de drie factoren die intentie tot gedrag kunnen voorspellen (La Barbera & Ajzen, 2020). In andere woorden: indien verwacht wordt dat in de wijk meer wordt gelet op drugsgebruik, de middelen moeilijker beschikbaar zijn of voldoende instanties zijn die invloed hebben op het gebruik, wordt de houding en de subjectieve norm over het middel minder belangrijk in de intentie tot het gebruik ervan (La Barbera & Ajzen, 2020). Als jongeren ervaren dat hun gebruik door een externe partij bemoeilijkt wordt, zal dit een positieve invloed hebben op de afname van middelengebruik. De positieve invloed die de waargenomen gedragscontrole binnen de context van normalisering van drugsgebruik binnen de wijk heeft op de preventie van middelengebruik werd in de interviews gevonden. Preventiemedewerkers en professionals uit de wijk doen er alles aan om een preventieve schil om de jongeren heen te vormen. Dit gebeurt aan de hand van het voeren van gesprekken met jongeren, het bieden van dagbesteding, voorlichtingen en probleeminzichten.

R4: *“Ja, praten met die jongens” ... “Het is praten. Het begint thuis bij de ouders. Voorlichtingen. En er ook wat mee doen. Op school.” ... “Maar ook op school informatie dagen geven.”*

Volgens beleidsmakers:

Beleidsmakers zien deze normalisering ook terug in Feijenoord. Zij zien dat cannabisgebruik onder jongeren eigenlijk als niet spannend ervaren wordt. Ook een pilletje hoort er volgens hen bij. De beleidsmakers zien dat de ervaren norm wordt bepaald door mensen om de jongeren heen. Ouders, volwassenen, voorbeeldfiguren en professionals in de omgeving van de jongeren worden genoemd. Het is dus aan hen om de norm over te dragen, zodat de jongere hier iets uit meeneemt. Toch zijn waarschuwende campagnes wat hen betreft niet de manier, laat een beleidsmedewerker weten.

R10: *“Je criminaliseert zeg maar de gebruikers. En dan staat zo'n gebruiker er niet meer open gesprek over. Zijn of haar gebruik. Want ja jij bent slecht.”*

Gedragsverandering bij jongeren in Feijenoord

De voorgaande sub-paragraaf toonde aan dat de rijke context van Feijenoord een belangrijke factor is om rekening mee te houden bij de werking van preventief beleid. Een logische vervolgstap is om in te gaan op de aanwezigheid van preventies en acties die jeugd aanzet tot minder middelengebruik. Ook binnen het theoretisch kader wat in dit onderzoek wordt gebruikt is dit het geval. De context van Feijenoord geldt als de context binnen het CMO-model. De uiteindelijke interventies en de werking hiervan kunnen vervolgens gezien worden als het mechanisme binnen ditzelfde model.

Door de ogen van jongeren:

Jongeren zien de aanwezigheid van de vele preventieve maatregelen waarvan sprake is binnen Feijenoord niet direct in. De jongeren geven aan dat zij niet per se op de hoogte zijn van de verschillende dingen die gedaan worden, of niet in aanraking te komen met de maatregelen die getroffen worden. Daarnaast geven jongeren aan pessimistisch te zijn over de mogelijkheid van de gemeente om drugsgebruik tegen te gaan.

R6: *“Het moet echt vanuit jezelf komen om te stoppen. Sommigen, ik denk ook als jongeren die blowen, als mensen van de gemeente komen om met hen te praten gaan zeggen van ga weg. Sommigen denken weer zo. Dus ja, het is moeilijk. Ik denk dat het ook moeilijk is voor de gemeente om dat echt aan te pakken.”*

De jongeren denken dat de vermeende normalisering van middelengebruik moeilijk tegen te gaan is. Het gebruiken van softdrugs (vaperen en blowen) blijkt sterk genormaliseerd onder jongeren. Rappers en het internet dragen hieraan bij. De gesproken jongeren ervaren over het algemeen weinig van de preventieve interventies, of zijn er niet mee bekend. Voor een effectieve interventie is volgens hen meer persoonlijke begeleiding nodig, naast een gerichte aanpak op scholen en de directe leefomgeving.

Volgens professionals:

Dat de gesproken jongeren de interventies niet hebben ervaren, zegt niet dat deze niet gedaan worden. Verschillende partijen werken hard om hun interventies bij de jongeren te krijgen. De interventies die vanuit verschillende instanties plaatsvinden in Feijenoord dienen uiteindelijk op deze manier een norm neer te zetten waarbij wordt benadrukt dat het gebruiken van middelen niet normaal is. Niet alleen onder jongeren, maar ook onder ouderen. Toch hoeft een interventie die voor de ene persoon werkt, niet voor de andere persoon te werken (Mutschler et al., 2022). Een respondent zegt hier het volgende over, wanneer haar gevraagd wordt welke interventies zij op school gebruikt

R11: *“Hoe integraler je aanpak is, hoe effectiever die is.” ... “Want het gaat er uiteindelijk om dat je als schil rondom de jongeren een bepaalde norm uit wilt dragen, tegenovergesteld aan, maar iedereen gebruikt toch, het is heel normaal om te gebruiken. En hoe breder je die norm neerzet, hoe effectiever je interventie is. Dat doen we natuurlijk in het onderwijs in Rotterdam met twee effectieve interventies.”*

Naast de wetenschappelijk erkende preventieve interventies die op school worden uitgevoerd, wordt ook op wijkniveau door verschillende actoren ingezet op de preventie van middelengebruik. Verschillende instanties die dicht bij de jongeren uit Feijenoord staan hebben contact met hen. Zij weten hen naar eigen zeggen meestal goed te bereiken. Deze jongerenwerkers en instanties staan op een kleine afstand van de jongeren, en weten wat hen bezighoudt. Daarnaast zijn jeugdboa's aanwezig op straat. Zij zetten zich preventief in tegen overlast op pleintjes maar ook tegen de overlast die gepaard gaat bij het drugsgebruik. De jongerenwerk instantie “Jongerenwerk op Zuid” (JOZ) biedt hierin een belangrijke bijdrage.

R13: *“Zo zitten wij voornamelijk op het terugdringen van jongeren, jeugdoverlast in de buitenruimtes. En het voorkomen van afgeleiden van jongeren naar criminaliteit. En los daarvan hebben we ook nog de mogelijkheid om jongeren te helpen. Wat het jongerenwerk inhoudt eigenlijk ook. Dus zodoende kijken we waar we jongeren kunnen helpen.”.*

R2: *“Zoals [naam respondent 1] ook al zei, we zijn er voor de kinderen en voor de jongeren. We gaan laagdrempelig het contact opzoeken met die jongeren.” ... “Alleen we zijn er echt in preventieve zin.”.*

Ook geven de jeugdboa's aan niet per se op de hoogte te zijn van het preventieve beleid wat gevoerd wordt door de gemeente. Dit is opmerkelijk te noemen, aangezien één van de pijlers van de gemeente expliciet ingaat op preventie, waarbij jeugdboa's wel degelijk een onderdeel uitmaken van het plan. Wanneer hen gevraagd werd over de invloed van de preventieve interventies vanuit de gemeente op de houding van de jongeren reageerden zij hier als volgt op.

R1: *“Als je maar één interventie kan noemen die de gemeente Rotterdam heeft voor dat beleid? Noem eens iets, noem eens iets. Nee, want wij weten zeg maar dat het drugsgebruik binnen de gemeente niet kan en mag. Wij kunnen het daarop handhaven, en wat wij als middel hebben enkel is, oké, wij verwijzen door naar welzijnswerk of naar wat anders.”. ... “Maar wij weten het nummer niet, contactgegevens hebben we niet. Wat heb je dan verder aan het beleid?”.*

De jongeren uit Feijenoord geven aan op wijkniveau met verschillende problemen te kampen. Zo geven zij aan op te groeien in een wijk waar sprake is van een grote diversiteit van achtergronden. Deze diversiteit aan culturen en afkomst levert de wijk volgens respondenten echter ook problemen op. Zo blijkt sprake te zijn van veel cultureel onbegrip tussen mensen van verschillende afkomst. Interventies binnen Feijenoord zullen altijd rekening moeten houden met deze verschillende wensen vanuit verschillende culturen. Eén van de gesproken jeugdboa's brengt dit onder woorden. Dergelijke inzichten in de context van de jongeren zijn belangrijk, omdat duidelijk wordt dat een interventie niet altijd en in elke context zal werken, wat een belangrijke bevinding vormt voor de onderzoeksvraag.

R1: *“Er zijn bijvoorbeeld culturen waarvan ze liever niet met vrouwen spreken. Oké. Misschien heel raar in deze tijd maar het is wel zo. Waarbij een vrouw dus helemaal geen informatie uit ze kan halen. En het moment dat wijzen op een bepaalde manier*

benaderen. En ze kunnen zich terugvinden in het aanspreken van ons. Dan zullen ze ook altijd wat meer vertellen.”.

Volgens beleidsmakers:

De interventies die terug te vinden zijn in beleidsdocumenten van de Gemeente Rotterdam gaan onder andere in op de sociaalpsychologische theorieën over sociale normen (Frusinoiu et al., 2024). Deze normen hebben volgens deze theorieën invloed op het daadwerkelijke gedrag van mensen (Hawkins et al., 1995). De gemeente zet daarbij in op wetenschappelijk bewezen effectieve interventies. Van deze wetenschappelijk bewezen effectieve interventies zijn er uiteindelijk twee die hun toepassing vinden op scholen in Rotterdam. De moti4 gesprekken en de gezondheidscoaches verslavingspreventie die aanwezig zijn op mbo, vso, cluster 4 en praktijkonderwijs in Feijenoord hebben wel degelijk invloed. Gemeente Rotterdam is wat dat betreft op de goede weg. Gebruik cijfers liggen over heel Rotterdam gemeten lager dan landelijk gemiddeld (CBS, 2023). Drugsgebruik ligt vervolgens in stadsdeel Feijenoord (5%) lager dan in andere wijken als Kralingen (18%), of Rotterdam Centrum (16%) (CBS, 2023). De cijfers toonde aan dat drugsgebruik voornamelijk hoog ligt bij jonge, theoretisch opgeleide mannen. Toch dient een kanttekening gemaakt te worden bij deze cijfers. Deze kwamen tot stand door zelfrapportage, en kunnen mogelijk een vertekend beeld van de realiteit geven. Doordat drugsgebruik een gevoelig onderwerp is, kan het zijn dat minder gebruik gerapporteerd werd dan in feite het geval is doordat respondenten uitgaan van een bepaalde “social responsibility responding” (Van de Mortel, 2008). Hoewel cijfers aantonen dat drugsgebruik in dit specifieke stadsdeel relatief laag ligt, is een doeltreffende preventieve interventie nog steeds van groot belang. Zeker omdat in Feijenoord sprake is van een verhoogd aantal kwetsbare jongeren, die de gemeente graag wil bereiken. Wetenschappelijke literatuur toont namelijk aan dat drugsgebruik overgaat in meer risicovol gebruik indien sprake is van deze kwetsbare groepen (de Rooij et al., 2013; Oppelaar & Wittebrood, 2006). Deze kwetsbare groepen worden des te meer gevonden in Feijenoord. De betrokken beleidsmedewerkers erkennen deze visie, zo blijkt uit de interviews.

R10: *“En we weten natuurlijk dat drugsgebruik bijvoorbeeld bij academische opgeleiden enorm is. Maar daar zit ook weer veel draagkracht. Dus we kijken vooral naar de combinatie van waar zien we de meest kwetsbare groepen die als gevolg van gebruik of door die kwetsbaarheid gaan gebruiken. Waar zien we die groepen? En dat zijn natuurlijk de gebieden waarin de sociaaleconomische status lager is dan gemiddeld in Rotterdam. Ja, dus daar zou de gemeente zeggen van daar is natuurlijk de kans op problematisch gebruik groter dan een wijk waar het economisch sterker gaat.”.*

De Gemeente Rotterdam maakt via een beleidstheorie impliciet kenbaar waar zij daadwerkelijk op inzetten. Door te kijken naar de vooronderstellingen die kenbaar worden gemaakt binnen beleidsdocumenten, kan deze impliciete beleidstheorie gevonden worden (Bongers, 2023). Gesprekken voeren met beleidsmakers vormt zo een belangrijk onderdeel in het verzamelen van de feitelijke beleidstheorie achter de beleidsdocumenten van de Gemeente Rotterdam. Gesprekken met beleidsmakers

geven op deze manier meer kleur over de werking van beleid dan dat op papier op eerste indruk duidelijk wordt. Uit de gevoerde gesprekken blijken hun onderliggende ideeën en overtuigingen.

R10: *“Maar sociaal-emotionele vaardigheden, als je daaraan werkt, dat helpt ook om een kind minder middelen te laten gebruiken. En opvoedvaardigheden heeft ook veel invloed. En dat merken wij ook, dat dat ook de basis is voor preventie op middelengebruik. Dus binnen ons team probeer ik daar wel mee af te stemmen. En afstemmen ook steeds te zoeken.”*

De gemeente geeft in haar documenten aan dat zij in willen zetten op preventie met behulp van het universele preventiemodel van Reynolds (2003) (Bruinen et al., 2023). Deze theorie werkt via drie pijlers aan preventie: “beleid en regelgeving”, “publiek draagvlak” en “voorlichting en handhaving”. Uit de beleidsdocumenten en de gevoerde interviews volgt voornamelijk dat de Gemeente Rotterdam uit is op een normverandering binnen de Rotterdamse populatie; de boodschap is en blijft: “gebruik geen drugs!”. De huidige gedifferentieerde normalisering die terug te vinden is bij de gesproken jongeren en die ondersteund wordt door huidige literatuur en cijfers moet effectief tegengegaan worden. De gesproken beleidsmedewerkers erkennen deze beelden, één respondent zegt hierover het volgende.

R9: *“Wat ik hoor over cannabis is dat ze dat eigenlijk allemaal niet zo heel spannend vinden of ook niet denken dat het schadelijk is. Dat is wat ik denk ik uit de laatste gesprekken gehoord heb. En dat het behoorlijk allemaal genormaliseerd is.” ... “Dat een pilletje erbij hoort.”*

Ondermijnende criminaliteit in Feijenoord

De ondermijnende criminaliteit was een onderwerp wat veel in gesprekken terugkwam. Veel van de respondenten gaven aan dat deze dreiging voor de jeugd in Feijenoord zeker reëel is. Preventief drugsbeleid is er ook niet alleen om drugsgebruik tegen te gaan, maar ook de ondermijnende criminaliteit. Feijenoord werd door hen gezien als achterstandswijk; een plek waar de criminaliteit op straat terug te zien is. Zo gaven meerdere respondenten aan mensen te herkennen op straat waarvan zij weten dat zij in de criminaliteit zitten. Een respondent benadrukt zo zelfs dat een drugsdealer een positief rolmodel kan zijn voor de wijk. Dat is niet vanwege hun activiteit, maar omdat een dergelijk persoon wel de regering heeft in de wijk. Dit suggereert dat de criminaliteit een actieve rol speelt binnen wijken in het handhaven of orde bewaren, met als doel het vermijden van de politie.

Door de ogen van jongeren:

Feijenoord wordt door jongeren gezien als een plek waar de criminaliteit rondom drugsgebruik en het dealen hiervan leeft. Jongeren hebben vaak te maken met drugshandel, en voornamelijk het dealen van wiet. Dealen begint volgens de respondenten al vroeg, en jongeren van pas vijftien jaar kunnen worden ingezet. Deze sociaaleconomische context die door de jongeren benoemd wordt, wordt in literatuur

bovendien gezien als een risicofactor tot het toetreden van het dealen van drugs. Hoewel de contexten uit deze studies enorm verschillen, toonde de verschillende onderzoeken gelijksoortige conclusies aan. De studies benadrukken het gevoel van sociaaleconomische noodzaak voor het genereren van inkomen doormiddel van dealen (Floyd et al., 2010; Nelson, 2022). De jongeren ervoeren in de studies dat zij weinig perspectief hadden, en zagen dealen als een reële uitkomst voor het verdienen van geld. De onderzoekers beargumenteren dat het ervaren van afgenomen sociaaleconomische kansen kan leiden tot een toename in druk tot deelname aan criminele activiteiten. Ook het stempel van “crimineel” kan hierbij bijdragen. Binnen de CMO-analyse vormt de context van sociaaleconomische deprivatie zo de outcome van een verhoogd risico tot toetreding aan criminele activiteiten. Gekoppeld aan de TPB heeft deze sociaaleconomische status invloed op de subjectieve norm (Ajzen, 1991). Deze ondervinding wordt ondersteund in de interviews. Jongeren die in Feijenoord opgroeien en het niet breed hebben, zijn sneller geneigd een crimineel pad te bewandelen, omdat zij niks te verliezen zouden hebben. Een jongere benoemt dit dan ook expliciet, wanneer hem wordt gevraagd of vrienden van hem zich bezighouden met criminele activiteiten.

R16: *“Ja, zoals jongens die drugs uithalen, drugs dealen. Met drugs binnenhalen in het land. Ik heb het over, ja... Ik heb iemand die bijvoorbeeld die container echt binnenhaalt. Dat hebben we, ja... Dat hebben we nog meer. En dat zijn... Dieven, gewoon dingen die spullen stelen uit huizen. Gewoon qua... Drugs stelen van andere mensen.”*

Volgens professionals:

Het beeld van armoede in de wijk is een visie die leeft onder de jongeren. Ook de gesproken professionals zien dit terug. In gesprek met de jongeren geven zij aan geen toekomst in de wijk voor zichzelf te zien. Dit komt volgens deze professionals mede doordat de wijk volgens hen een slecht beeld heeft. Feijenoord wordt gezien als achterstandswijk. Deze beeldvorming heeft ook daadwerkelijk invloed op de houding van de jongeren. Wanneer zij spreken over hun achtergrond in Feijenoord, geloven zij in het feit dat ze doordat zij van Zuid komen al met een grote achterstand staan ten opzichte van anderen.

R7: *“Daar geloven ze dan in. Er is er geen één die zegt ik ga naar de TU Delft of de Erasmus Universiteit.” ... “Dat perspectief is er niet. Dat ontbreekt. Ze willen het niet meer van 9 tot 5 werken.”*

R8: *“Het is heel moeilijk hè. Op jouw vorige vraag... over interventie. De straat heeft meer te bieden dan welke hulpverlening of baantje dan ook.”*

Hoewel de overgang van middelengebruik naar drugscriminaliteit niet werd gevonden in de interviews, is het onderwerp van ondermijnende criminaliteit zeker een levendige realiteit binnen Feijenoord. Het begrip van deze realiteit helpt bij de beantwoording van de onderzoeksvraag, door de context van het beleid in te kunnen zien waarbinnen jongeren leven. Tot slot is het belangrijk om te benoemen dat zeker niet elke jongere in Feijenoord vastzit in een realiteit van drugsgebruik en criminaliteit. Jongerenwerkorganisaties geven aan dat er voldoende positieve rolmodellen zijn waar

ook naar gekeken moet worden. Bovendien spreken zij ook voldoende jongeren zonder problemen. Zij worden juist geholpen met het bereiken van doelen als een opleiding of het vinden van een stage.

R12: *“De negatieve beeldvorming is echt... Het is gewoon media. De goede dingen en de positieve rolmodellen komen in de leefomgeving van de jongeren zelf naar voren. Maar niet naar buiten, naar de media.” ... “Je hebt verschillende mensen die positieve rolmodellen zijn in de wijk. Maar die niet naar voren komen in de grote media. En echt in de leefomgeving van de jongeren zelf komen ze wel naar voren.”.*

Volgens beleidsmakers:

Het dealen van drugs wordt door de beleidsmakers gezien als een probleem wat leeft in Feijenoord. De beleidsmedewerkers zien daarin voor henzelf voornamelijk een rol in het bieden van hulp aan kwetsbare jongeren. Voornamelijk de armoede waarin sommigen leven wordt dan genoemd. De armoede wordt in het interview met de beleidsmakers vaker gekoppeld aan de kwetsbaarheid van de jongeren en de werkzaamheid van preventief beleid. Specifiek Feijenoord wordt genoemd als plek waar jongeren vaak te maken hebben met ondermijnende factoren, die deze kwetsbaarheid niet ten goede doen. Beleidsmakers benoemen dat talloze factoren ondermijnend zijn in deze context. In het verlengde hiervan wordt de koppeling met ondermijnende criminaliteit gevonden. Waar de professionals aangeven dat jongeren niet meer bereid zijn van negen tot vijf te werken, worden tegelijkertijd de boodschappen duurder. Beleidsmakers zien dit als een factor wat stress op kan leveren, waardoor gekeerd wordt naar het gebruiken van drugs.

R10: *“... Als we het hebben over die kwetsbare groepen ...dat zijn natuurlijk vooral jongeren die in situatie zitten met een verwaarloosde opvoeding ...of geen betrokkenheid van ouders of slechte huisvesting. Altijd herrie, altijd stress. Geen ruimte om je terug te trekken of op school al uitgekotst worden. Altijd in de boodschap van ik ben eigenlijk maar een loser. Ja, dat zijn die kwetsbare groepen waarvan we weten... ...dan is een groot gedeelte die zoekt dan een oplossing en een uitweg in alcohol, maar meestal nog in drugs.”*

Discussie

Conclusie

De onderzoeksvraag in dit onderzoek werd beantwoord vanuit een theoretisch kader van de “*theory of planned behaviour*” (TPB) aangevuld met de realistische evaluatie (Pawson & Tilley, 1997; Ajzen, 1991). Uit de gevoerde gesprekken en literatuuronderzoek komt naar voren dat een aantal factoren binnen de TPB cruciaal zijn bij de effectiviteit van preventieve interventies. Effectieve toepassing van de TPB heeft namelijk invloed op de intentie tot een bepaald gedrag. Een invloed kunnen uitoefenen op de intentie van gedrag, betekent daardoor ook een effectieve interventie. Eerst wordt antwoord gegeven op de drie deelvragen uit het onderzoek. Hierna wordt dit onderzoek afgesloten, met een antwoord op de hoofdvraag.

Wat is de houding van deze groep jongeren ten aanzien van drugsgebruik, en welke factoren spelen een rol in het vormen van deze houding? Welke omgevingsfactoren spelen hierin een rol?

Jongeren uit Feijenoord geven aan softdrugsgebruik als vaperen of blowen overwegend normaal te vinden. Er is sprake van normalisering van deze middelen. Voornamelijk

de subjectieve norm waarvan sprake is in de wijk heeft invloed op deze houding ten opzichte van softdrugsgebruik. Jongeren zien in de wijk namelijk veel van dit gebruik terug, en het wordt veelal goedgekeurd. Daarnaast heeft de thuissituatie, economische omstandigheden en de sociale omgeving van de jongere ook invloed. Deze normalisering heeft echter geen toepassing bij harddrugs, waardoor er sprake blijkt van “gedifferentieerde normalisering” (Hilbink et al., 2024). De gesproken jongeren en professionals zien bovendien niet snel dat softdrugsgebruik over gaat naar harddrugsgebruik.

Welke bestaande inzichten zijn er over effectieve beïnvloeding van houding en gedrag ten aanzien van drugsgebruik? Welke mechanismen werken?

Uit de gesprekken met de professionals bleek dat het van belang is dat er een integrale, vroegtijdige en persoonlijke interventie aanwezig is om effectief preventief te kunnen handelen. Het is van belang om op vroege leeftijd te beginnen met het informeren over de nadelige effecten van middelengebruik, zonder hiermee nieuwsgierigheid op te wekken om de middelen te gebruiken, dit vergt een precieze aanpak. De professionals die uiteindelijk met de jongeren in contact staan dienen de taal van de jongeren te spreken. Op deze manier ontstaat een vertrouwensband, waardoor de jongeren ontvankelijker zijn voor een werkzame preventieve interventie. Positieve bekrachtiging werkt hierbij het beste. Boetes of stigmatiserende boodschappen werken averechts.

Welke aanpassingen aan bestaande interventies kunnen bijdragen aan een effectievere beïnvloeding van houding en gedrag? Welke ervaringen en gegevens ondersteunen dit?

Op basis van de interviews wordt duidelijk dat er nog veel te halen valt bij ouderbetrokkenheid. Bovendien werd duidelijk dat interventies die inzetten op sociaalemotionele vaardigheden werken. Aanpakken van onderliggende problemen zoals stress, armoede of een gebrek aan toekomstperspectief helpt bij het verminderen van de noodzaak tot het gebruiken van softdrugs. Jongerenwerkers ondersteunen dit, zij bieden dagbesteding en houden de jongeren zo op het goede pad.

De centrale onderzoeksvraag in dit onderzoek luidde als volgt: *“Wat zijn de factoren die invloed hebben op preventieve interventies tegen drugsgebruik bij 16 tot 23-jarige jongeren uit Feijenoord in Rotterdam Zuid op de mate van effectiviteit in relatie tot hun houding ten aanzien van drugsgebruik?”*.

Voornamelijk de sociale realiteit waarin Feijenoord gezien moet worden viel op tijdens het onderzoek. Deze realiteit komt in allerlei aspecten voort en weerklinkt duidelijk in antwoorden die respondenten geven. Feijenoord wordt gezien als een achterstandswijk met kwetsbare jongeren. Hun realiteit wordt gevormd door de subjectieve norm die in de wijk opgebouwd is. Dit is een norm waar sprake is van armoede, weinig perspectief voor jongeren en met criminaliteit die op de loer ligt om deze negatieve beelden een hoofd te bieden. Het gebruiken van softdrugs blijkt onder

de gesproken groep jongeren genormaliseerd, en vormt een uitkomst voor jongeren die stress ervaren. Deze gedifferentieerde acceptatie van middelengebruik legt het kader voor de subjectieve norm van de jongeren, wat uiteindelijk invloed heeft op de intentie tot gebruik (Hilbink et al., 2024). In een omgeving waar gebruik genormaliseerd lijkt, is eigen gebruik meer voor de hand liggend. Hoewel waargenomen gedragscontrole invloed kan uitoefenen op middelengebruik aan doormiddel van interne factoren, of externe factoren zoals boa's, werd de invloed hiervan minimaal geschat. De jeugdboa's gaven aan niet achter de voordeur te kunnen komen. Voornamelijk de subjectieve norm blijkt dus van belang in het aanpassen van de houding van jongeren ten opzichte van middelengebruik. Vervolgens dient de interventie rekening te houden met de realiteit van de jongeren, en aansluiten op hun cultuur en leefwijze.

Reflectie:

Reflectie op positie als onderzoeker:

De positie van de onderzoeker was in het onderzoek een belangrijk punt om rekening mee te houden. In een van de eerste interviews met een professional werd het al duidelijk dat bepaalde jongeren in Feijenoord toch zeker een bepaalde afkeer zouden kunnen ervaren ten opzichte van de gemeente. De respondent gaf aan dat hun veel werd beloofd door gemeentelijke instanties, maar weinig werd waargemaakt. Wetende dat zij mogelijk een bepaalde afkeer ervoeren ten opzichte van gemeenteambtenaren zorgde ervoor dat in de benadering van respondenten voorzichtig omgegaan diende te worden met hoe zij benaderd werden. Zeker bij de jongeren was dit het geval. Om hen te spreken over hun drugsgebruik vereiste meermaals expliciet de bevestiging dat hun informatie anoniem verwerkt werd. Hierbij was bovendien een jongerenwerker aanwezig om deze anonimiteit uit te leggen. De positie als onderzoeker bij de gemeente en de moeilijkheden die hierbij gepaard zijn komen in een voorbeeld concreet tot uiting. Aan het begin van het interview was er zo een respondent die zei geen middelen te gebruiken. Pas na een ruime tijd in het interview en na het benoemen van zijn anonimiteit kwam deze respondent naar voren en gaf aan toch middelen te gebruiken.

Bovendien werd bij interviews met verschillende respondenten zo expliciet rekening gehouden met verschillende manieren van communiceren. Bij de gesproken jongeren is gekozen om minder academisch taalgebruik te hanteren. Enerzijds is dit gedaan om zo meer in de leefwereld van de respondent te komen. Als onderzoeker zorgt dit ervoor

dat dichter bij de respondent zijn eerlijke beantwoording gekomen kan worden. Anderzijds is hiervoor gekozen omdat bepaalde vragen bij respondenten niet begrepen werden. Bij een interview met een gezondheidscoach was dergelijk academisch taalgebruik meer op zijn plaats. Het aanpassen van manieren van praten en wellicht zelfs het dragen van andere type kleding bleek zo een belangrijk punt in de beantwoording van de onderzoeksvraag. In minder woorden wordt hiermee gezegd: een gemeenteambtenaar in pak had niet tot dezelfde beantwoording van de onderzoeksvraag kunnen komen als hij niet rekening hield met dergelijke sociale cues.

Reflectie op dataverzameling en interviews:

Gedurende het onderzoek is gebruik gemaakt van semigestructureerde face-to-face interviews. Aan de hand van het diepe inzicht wat verkregen is in de leefwereld van de jongeren uit Feijenoord is achteraf te zeggen dat deze manier van onderzoek bij deze onderzoeksvraag zeer geschikt was (Hennink et al., 2011). De methode van onderzoek paste duidelijk bij de doelgroep en de vraagstelling binnen het onderzoek. Toch zijn wat kritische kanttekeningen te maken binnen deze onderzoeksmethode. In het onderzoek is namelijk in verschillende instanties gekozen om gebruik te maken van focusgroepen; interviews waarbij meer dan één respondent gesproken wordt. Zo was dit ook het geval bij een deel van de interviews van de jongeren. In totaal zijn er twee interviews met jongeren tot stand gekomen. Eén van deze interviews was een focusgroep met drie respondenten. Literatuur geeft aan dat de mogelijkheid tot sociaal wenselijke beantwoording van respondenten in groepsverband bestaat (Soyez et al., 2014). In dit onderzoek kan echter beargumenteerd worden omdat deze jongeren zich in een comfortabele situatie bevonden en zij elkaar al kenden, het interview in groepsverband juist zorgde voor een omgekeerd effect. Doordat het interview plaatsvond met bekenden en bij het buurthuis, een locatie waren waar zij vaker komen, waren zij wellicht meer op hun gemak openlijk over hun gebruik te spreken. Deze sociaal wenselijke beantwoording en mogelijke deelnemersbias kan bovendien tegengegaan worden door het vergeven van anonimiteit (Bergen & Labonté, 2019).

Tot slot dient gereflecteerd te worden op de beperkte steekproefomvang van gesproken jongeren ($n = 4$). Hoewel met een redelijke omvang professionals en toegewijde uit de wijk is gesproken ($n = 12$), valt het aantal jongeren achter. Dit valt deels te verklaren door het lastige karakter van het onderwerp van dit onderzoek. Verschillende respondenten gaven gedurende het onderzoek aan dat het willekeurig benaderen van jongeren of flyereren op straat niet zou werken bij dit onderwerp. Daarom was het onderzoek grotendeels afhankelijk van verschillende sleutelpersonen die de onderzoeker in contact kon brengen met jongeren die hierover in gesprek zouden willen gaan. De beperkte steekproefomvang betekent voor het onderzoek dat dit weinig te generaliseren valt. Hoewel dit niet het doel is van kwalitatief onderzoek, had het de validiteit binnen dit onderzoek ten goede gedaan als gesproken kon worden met meer jongeren. In het huidige onderzoek is hierdoor te stellen dat waarschijnlijk slechts een fractie van het hele onderwerp aan het licht is gekomen.

Literatuurlijst

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior And Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-t](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-t)
- Anthony, J. C., & Petronis, K. R. (1995). Early-onset drug use and risk of later drug problems. *Drug And Alcohol Dependence*, 40(1), 9–15. [https://doi.org/10.1016/0376-8716\(95\)01194-3](https://doi.org/10.1016/0376-8716(95)01194-3)
- Armitage, C. J., Conner, M., Loach, J., & Willetts, D. (1999). Different Perceptions of Control: Applying an Extended Theory of Planned Behavior to Legal and Illegal Drug Use. *Basic And Applied Social Psychology*, 21(4), 301–316. https://doi.org/10.1207/s15324834basp2104_4
- Askew, R., Griffiths, B., & Bone, M. (2022). The importance of PEOPLE who use drugs within drug policy reform debates: Findings from the UK Drug Policy Voices online survey. *International Journal Of Drug Policy*, 105, 103711. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2022.103711>
- Bashirian, S., Hidarnia, A., Allahverdipour, H., & Hajizadeh, E. (2012). Application of the Theory of Planned Behavior to Predict Drug Abuse Related Behaviors among Adolescents. *Journal of Research in Health Sciences*, 12(1), 54–60.
- Bergen, N., & Labonté, R. (2019). “Everything Is Perfect, and We Have No Problems”: Detecting and Limiting Social Desirability Bias in Qualitative Research. *Qualitative Health Research*, 30(5), 783–792. <https://doi.org/10.1177/1049732319889354>
- Beuving, J., & Rap, E. (2023). Template analyse: coderen moet je leren. *KWALON*, 28(2), 102–106. <https://doi.org/10.5117/kwa2023.2.003.beuv>

- Bongers, F. (2023). De rol van de beleidstheorie in het ontwerpen en evalueren van beleid. *Beleidsonderzoek Online*, 0(7). <https://doi.org/10.5553/bo/221335502023007>
- Boys, A., Marsden, J., Fountain, J., Griffiths, P., Stillwell, G., & Strang, J. (1999). What Influences Young People's Use of Drugs? A qualitative study of decision-making. *Drugs Education Prevention And Policy*, 6(3), 373–387. <https://doi.org/10.1080/09687639997052>
- Brown, S. K., Bain, P., & Freeman, M. (2008). Employee perceptions of alcohol and drug policy effectiveness: Policy features, concerns about drug testing, and the key role of preventative measures. *Drugs Education Prevention And Policy*, 15(2), 145–160. <https://doi.org/10.1080/09687630701425592>
- Bruinen, G., Maso, E., & De Keuninck, H. (2023). *Preventie- en handhavingsplan Alcohol en andere Drugs 2023-2027*. Gemeente Rotterdam. Geraadpleegd op 5 juni 2025, van <https://www.rotterdam.nl/alcohol-en-andere-drugs>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023). *Gezondheidsmonitor Volwassenen (18 - 64 jaar)*
- Christiansen, B. A., Smith, G. T., Roehling, P. V., & Goldman, M. S. (1989). Using alcohol expectancies to predict adolescent drinking behavior after one year. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 57(1), 93–99. <https://doi.org/10.1037/0022-006x.57.1.93>
- Custers, G., & Engbersen, G. (2019). Rotterdam: van tweedeling naar meerdeling. *Demos (NIDI)*, 35(8), 4-7. <http://hdl.handle.net/1765/119898>
- De Rooij, E., Heskens, C., De Jong, M., Lip, A., & Visser, A. (2013). Het Centrum voor Jeugd en Gezin: ook voor jongeren? *TSG - Tijdschrift Voor Gezondheidswetenschappen*, 91(3), 162–167. <https://doi.org/10.1007/s12508-013-0058-8>
- Del Pozo, B., Sighes, E., Goulka, J., Ray, B., Wood, C. A., Siddiqui, S., & Beletsky, L. A. (2021). Police discretion in encounters with people who use drugs: operationalizing the theory of planned behavior. *Harm Reduction Journal*, 18(1). <https://doi.org/10.1186/s12954-021-00583-4>
- Dijkshoorn, H., Schilthuis, W., Van Der Spek, N., & Van Der Wal, M. F. (2017). Alcohol- en drugsgebruik onder 16- tot en met 18-jarige scholieren in Amsterdam. *JGZ Tijdschrift Voor Jeugdgezondheidszorg*, 49(6), 130–135. <https://doi.org/10.1007/s12452-017-0126-6>

- Dupont, H. B., Candel, M. J., Kaplan, C. D., Van de Mheen, D., & De Vries, N. K. (2015). Assessing the Efficacy of MOTI-4 for Reducing the Use of Cannabis Among Youth in the Netherlands: A Randomized Controlled Trial. *Journal Of Substance Abuse Treatment*, 65, 6–12. <https://doi.org/10.1016/j.jsat.2015.11.012>
- Floyd, L. J., Alexandre, P. K., Hedden, S. L., Lawson, A. L., Latimer, W. W., & Giles, N. (2010). Adolescent Drug Dealing and Race/Ethnicity: A Population-Based Study of the Differential Impact of Substance Use on Involvement in Drug Trade. *The American Journal Of Drug And Alcohol Abuse*, 36(2), 87–91. <https://doi.org/10.3109/00952991003587469>
- Frusinoiu, P., Samson, A., & Banacu, C. (2024). Managing the Effects of Drug Use through Evidence-Based Measures. *Revista De Management Comparat International*, 25(4), 676-688. <https://doi.org/10.24818/RMCI.2024.4.676>
- Gemeente Rotterdam. (2024). Wijkprofiel Feijenoord 2024. <https://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2024/rotterdam/feijenoord/feijenoord-wijk>
- Greenhalgh, J., & Manzano, A. (2021). Understanding ‘context’ in realist evaluation and synthesis. *International Journal Of Social Research Methodology*, 25(5), 583–595. <https://doi.org/10.1080/13645579.2021.1918484>
- Halcomb, E. J., & Davidson, P. M. (2006). Is verbatim transcription of interview data always necessary? *Applied Nursing Research*, 19(1), 38–42. <https://doi.org/10.1016/j.apnr.2005.06.001>
- Hawkins, J. D., Arthur, M. W., & Catalano, R. F. (1995). Preventing substance abuse. *Crime And Justice*, 19, 343–427. <https://doi.org/10.1086/449234>
- Hawkins, J. D., Catalano, R. F., & Miller, J. Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: Implications for substance abuse prevention. *Psychological Bulletin*, 112(1), 64–105. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.112.1.64>
- Hennink, M., Hutter, I., Bailey, A. (2011). *Qualitative Research Methods*. Sage Publications Ltd: London
- Hilbink, A. H. W., Ketelaars, D. T. P., van Tilburg, L. B. E., van Duijnhoven, M. J. M., & Dijkstra, B. A. G. (2024). Drugsgebruik en normalisatie ervan bij jongvolwassenen; monitor naar drugsgebruik. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, (2024/3), 130-136.

- Hwang, S. (2008). Utilizing Qualitative Data Analysis Software: A Review of Atlas.ti. *Social Science Computer Review*, 26(4), 519-527.
<https://doi.org/10.1177/0894439307312485>
- Julnes, G., Mark, M. M., & Henry, G. T. (1998). Review: Promoting Realism in Evaluation. *Evaluation*, 4(4), 483–504. <https://doi.org/10.1177/13563899822208743>
- Kury, N. H., Kuhlmann, N. A., & Quintas, N. J. (2019). On the Preventative Effect of Sanctions for Drug Crime: The United States, Germany, and Portugal. *Archiwum Kryminologii.*, XLI/1, 261–295. <https://doi.org/10.7420/ak2019f>
- La Barbera, F., & Ajzen, I. (2020). Control interactions in the theory of planned behavior: Rethinking the role of subjective norm. *Europe's Journal Of Psychology*, 16(3), 401–417. <https://doi.org/10.5964/ejop.v16i3.2056>
- Lammers, J., Onrust, S., & Maat, M. (2020). Dertig jaar preventie van alcohol, roken en drugs op scholen. *TSG - Tijdschrift Voor Gezondheidswetenschappen*, 98(S2), 72–76. <https://doi.org/10.1007/s12508-020-00275-7>
- Lancaster, K., Sutherland, R., & Ritter, A. (2013). Examining the opinions of people who use drugs towards drug policy in Australia. *Drugs Education Prevention And Policy*, 21(2), 93–101. <https://doi.org/10.3109/09687637.2013.838211>
- Leone, L. (2008). Realistic Evaluation of an Illicit Drug Deterrence Programme. *Evaluation*, 14(1), 9–28. <https://doi.org/10.1177/1356389007084673>
- Maas, J. (2022). “We moeten een ander perspectief bieden”. *Zorg + Welzijn*, 28(3), 28–30. <https://doi.org/10.1007/s41185-022-1291-2>
- Manhica, H., Straatmann, V. S., Lundin, A., Agardh, E., & Danielsson, A. (2020). Association between poverty exposure during childhood and adolescence, and drug use disorders and drug-related crimes later in life. *Addiction*, 116(7), 1747–1756. <https://doi.org/10.1111/add.15336>
- Mcmillan, B., & Conner, M. (2003). Applying an Extended Version of the Theory of Planned Behavior to Illicit Drug Use Among Students1. *Journal Of Applied Social Psychology*, 33(8), 1662–1683. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2003.tb01968.x>
- Mutschler, C., Haines, H., McShane, K., Lochran, M., & Bhoi, L. (2022). Developing a realist theory of community-based residential substance use treatment. *Drugs*

- Education Prevention And Policy*, 31(1), 105–115. <https://doi.org/10.1080/09687637.2022.2114879>
- Nawi, A. M., Ismail, R., Ibrahim, F., Hassan, M. R., Manaf, M. R. A., Amit, N., Ibrahim, N., & Shafurdin, N. S. (2021). Risk and protective factors of drug abuse among adolescents: a systematic review. *BMC Public Health*, 21(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-021-11906-2>
- Nelson, E. E. (2022). The socio-economic context of entry and exit from retail drug dealing: Exploring the narratives of Nigerian dealers. *International Journal Of Drug Policy*, 111, 103908. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2022.103908>
- NOS. (2023) Rotterdam start campagne tegen drugsgeweld: “Jouw lijntje, zijn liquidatie”. (2023, 2 oktober). *NOS.nl*. <https://nos.nl/artikel/2492637-rotterdam-start-campagne-tegen-drugsgeweld-jouw-lijntje-zijn-liquidatie>
- Onrust, S. A., Otten, R., Lammers, J., & Smit, F. (2015). School-based programmes to reduce and prevent substance use in different age groups: What works for whom? Systematic review and meta-regression analysis. *Clinical Psychology Review*, 44, 45–59. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2015.11.002>
- Oppelaar, J., & Wittebrood, K. (2006). *Angstige burgers*. Sociaal Cultureel Planbureau.
- Patton, D. (2018). Navigating drugs at university: normalisation, differentiation and drift? *Safer Communities*, 17(4), 224–237. <https://doi.org/10.1108/sc-01-2018-0002>
- Pawson, R., & Tilley, N. (1997). *Realistic evaluation*. London: Sage Publications Ltd.
- Ramirez, M. D. (2014). Racial Discrimination, Fear of Crime, and Variability in Blacks’ Preferences for Punitive and Preventative Anti-crime Policies. *Political Behavior*, 37(2), 419–439. <https://doi.org/10.1007/s11109-014-9285-1>
- Reynolds, R.I. (2003). *Building confidence in our communities*. London: London Drug Policy Forum.
- Simon Thomas, M. (2022). Experimenten met wijkrechtspraak in Nederland. *Tijdschrift Conflicthantering*, 17(1), 69-72.
- Smaling, A. (2021). Sensitizing concepts, wat kun je ermee? *KWALON*, 26(1), 65–67. <https://doi.org/10.5117/kwa2021.1.007.smal>
- Snel, E., Farisi, B. E., Engbersen, G., & Krouwel, A. (2022). Sociaaleconomische status en institutioneel vertrouwen in een tijd van corona. *Tijdschrift Sociologie*, 3(0). <https://doi.org/10.38139/ts.2022.02>

- Soyez, V., Vander Laenen, F., & Martens, M. (2014). 'Experimenteren wordt sowieso gedaan'; Jongeren uit de residentiële bijzondere jeugdbijstand over preventie en hulp bij alcohol-en druggebruik. *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten*, 15(1), 22- 40.
- Staatscommissie MDMA. (2024). *MDMA: Voorbij de extase*. Den Haag: Staatscommissie MDMA. Geraadpleegd op 13 mei 2025.
- Strang, J., Babor, T., Caulkins, J., Fischer, B., Foxcroft, D., & Humphreys, K. (2012). Drug policy and the public good: evidence for effective interventions. *The Lancet*, 379(9810), 71–83. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(11\)61674-7](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(11)61674-7)
- Tilley, N. (2017). Realistic Evaluation and Disciplinary Knowledge: Applications from the Field of Criminology 1. In *Mind the Gap* (pp. 203-235). Routledge.
- Tops, P., & Tromp, J. (2020). *Nederland drugsland*. Uitgeverij Balans.
- Van de Mortel, T. F. (2008). Faking it: social desirability response bias in self-report research. *The Australian Journal of Advanced Nursing*, 25(4), 40-48.
- Van Der Stel, J. (2017). Maatschappelijke gevolgen en overheidsbeleid. In *Wat elke professional over verslaving moet weten*. (pp. 33–46). Bohn Stafleu van Loghum. https://doi.org/10.1007/978-90-368-1808-7_3
- Vandenbussche, I., Volckaert, K., D'Hont, I., & Sools, J. (2006). De behandeling van jongeren met drugsmisbruik en psychiatrische problemen in een residentiële setting. *Psychopraxis*, 8(6), 231–234. <https://doi.org/10.1007/bf03072315>
- Ventura, C. A. A., Carrara, B. S., Da Silva Frazão, I., Eugênio, S. J., De Ávila Domingos, S. G., & Ferreira, P. S. (2021). Prevention of Illicit Drug use from the Users' Perspective. *Revista Colombiana de Psiquiatría*, 52(2), 93–100. <https://doi.org/10.1016/j.rcp.2021.02.009>

Bijlagen

Bijlage 1: Beleidsaanbevelingen & infographic

Op basis van het voorgaand paper zijn een aantal belangrijke dingen naar voren gekomen. Het werd snel duidelijk dat de context van de jongeren belangrijk was in het begrijpen van hun beweegredenen drugs te gebruiken. Ook werd duidelijk dat de

normalisering die wellicht onder andere (theoretisch opgeleide) kringen terug te vinden is, niet volledig het geval is binnen Feijenoord. Onder de gesproken jongeren en ingewijde respondenten zijn aan de hand hiervan verschillende beleidsaanbevelingen te doen, deze kunnen invloed hebben op de effectiviteit van preventieve interventies in Feijenoord. Hierin is het vooral belangrijk dat de context waarin de preventie gegeven wordt van belang is, en de boodschap dan op de tweede plaats komt.

Versterken van duurzame relaties tussen preventiewerkers en jeugd in de wijk:

Voortbouwend op de interviews met onder andere de jongerenwerkers en de jeugdboa's laten de bevindingen zien dat een duurzame relatie met de jongeren indruk maakt. Door het opbouwen van een duurzame relatie ontstaat er een vertrouwensband, en het idee dat iets voor de jeugd gedaan kan worden. Jeugdboa's gaven aan zelfs buiten werktijd bereikbaar te zijn voor verschillende jongeren op hun privé telefoon. Respondenten gaven aan dat het hebben van een dergelijke duurzame relatie invloed heeft op de ontvankelijkheid van de preventieve boodschappen die gegeven worden door preventiewerkers. Een belangrijk punt is dus om structureel aanwezige jongerenwerkers en ervaringsdeskundigen in te zetten en ook te blijven gebruiken.

Versterken van de sociale en culturele aansluiting van preventies:

In het onderzoek kwam al snel naar voren dat een gebrek aan sociale en culturele herkenning onder de jeugd zorgt voor afsluiting. Jongerenwerkers gaven aan de sociale norm en de cultuur van de wijk te begrijpen, dit helpt bij het overbrengen van een preventieve boodschap. Jongeren zullen eerder informatie opnemen van mensen die zij begrijpen of met wie zij zich kunnen identificeren. Ook hier vormen de jongerenwerkers een essentiële rol in Feijenoord, zij begrijpen de jongeren, en de jongeren begrijpen hen. Ook valt er te denken aan meer excentrieke manieren van preventieve maatregelen. Zo werd zelfs het gebruik van bepaalde rappers in een preventieve interventie genoemd.

I: Ja, oké, en wat voor interventies zouden er kunnen zijn, dat het helemaal nog aan zou kunnen passen, dus misschien wel die normalisering tegen zou kunnen gaan? Is er iets of iemand die je in zou kunnen zetten in de stad om dat tegen te gaan?

R15: Ik denk dat je wel de hogere mensen moet gaan zoeken, maar niet de hoge gasten, maar bijvoorbeeld iemand die echt geconnect is met de straat. Kijk bijvoorbeeld naar een Ems van Broederliefde ofzo, of van, ja ik weet niet, iemand Kevin ofzo. Bij mensen die het echt ver hebben geschopt, kan je als voorbeeld zetten in de buurt bij je of in je buurthuis, en dan kunnen we hun verhouding zien.

Versterken van norm drugsgebruik:

Blowen wordt door jongeren als legaal gezien; zij maken niet het onderscheid tussen het gedoogbeleid en illegaliteit. Naar aanleiding van de antwoorden van jongerenwerkers en verslavingspreventie werd dit onderstreept. Zij geven bovendien aan dat zij de overgang die in literatuur wordt voorgesteld van soft naar harddrugs (*gatewaydrugs/ stepping stone theory*) niet terug te vinden. De gebruikte middelen leveren vaak een ander effect op, waardoor niet te verwachten is dat het gebruik van

cannabis in de regel over zal gaan tot het gebruik van bijvoorbeeld MDMA of cocaïne. Wel gaven respondenten aan dat dit na een lange tijd van gebruik wellicht een mogelijkheid zou zijn, doordat respondenten op zoek zijn naar een nieuwe piek. Daarom lijkt bij de respondenten sprake te zijn van een gedifferentieerde normalisering; enkel softdrugsgebruik is genormaliseerd onder de doelgroep. Het is daarom belangrijk om de norm van niet gebruiken te benadrukken, en hierbij te beginnen bij het tegengaan van blowen. Professionals en jongeren gaven aan dat de dreiging van dit type drugs het grootst is en in een mindere mate voor andere middelen. Jongeren beseffen hier vaak de achterliggende schade niet van, en denken dat blowen geheel risicovrij is, terwijl onder de risicogroepen ook blowen voor nadelige effecten kan zorgen.

Monitoren van subjectieve norm en normalisering:

De subjectieve norm die leeft in de wijk bleek van groots belang bij de houding van jongeren ten opzichte van drugsgebruik. De houding van de gesproken jongeren ten opzichte van drugsgebruik is duidelijk gebonden aan verschillende factoren. Deze subjectieve norm kan verschillen per wijk en per groep. De meest effectieve interventie is zich bewust van deze verschillen in subjectieve norm. Wat dat betreft is preventiebeleid niet universeel, maar eerder maatwerk, aangepast per wijk. De norm die leeft onder jongeren in Kralingen kan namelijk enorm verschillen van de norm onder jongeren uit Feijenoord.

Concluderend: een succesvolle preventie-aanpak in Feijenoord vraagt om maatwerk, duurzame relaties en inzet van vertrouwde gezichten. Jongeren willen geen moralistisch verhaal, maar een gesprek dat aansluit bij hun wereld.

Norm of noodzaak?

Een onderzoek naar de effectiviteit van preventieve interventies tegen drugsgebruik onder jongeren in Feijenoord.

Joost Boutkam
Stagebegeleider: Geert Bruinen
Scriptiebegeleider: Dr J.F.A Braster
Tweede lezer: Prof. Dr. P. Mascini

Dit onderzoek werd uitgevoerd onder begeleiding van de
Gemeente Rotterdam, als afstudeerscriptie voor de Erasmus
Universiteit Rotterdam

Abstract

In deze scriptie wordt op kwalitatieve wijze geanalyseerd welke factoren invloed hebben op de houding van jongeren tussen de 16 en 23 jaar bij preventieve interventies tegen drugsgebruik in Feijenoord Rotterdam. Aan de hand van interviews met betrokken professionals (n = 12) en jongeren uit de wijk Feijenoord (n = 4) wordt gezocht naar een antwoord op de onderzoeksvraag. Het theoretisch kader in dit onderzoek is tweeledig en omvat de theory of planned behaviour (TPB) en de realistische evaluatie (CMO-model). Voortbouwend op dit theoretisch kader wordt binnen dit onderzoek duidelijk dat de effectiviteit van interventies wordt beïnvloed door de sociale context van deze interventies. Jongeren in Feijenoord groeien op tussen softdrugsgebruik waardoor dit voor hen genormaliseerd is, en zij geen problemen zien bij gebruik. Preventieve interventies dienen daarom rekening te houden met deze sociale context. Dit onderzoek benadrukt het belang van contextgevoelige interventies en bevat handvatten voor beleidsmakers en professionals.

Onderzoeksvraag

“Wat zijn de factoren die invloed hebben op preventieve interventies tegen drugsgebruik bij 16 tot 23-jarige jongeren uit Feijenoord in Rotterdam Zuid op de mate van effectiviteit in relatie tot hun houding ten aanzien van drugsgebruik?”

Methodologie

Er wordt gebruik gemaakt van een kwalitatieve werkwijze; een onderzoek aan de hand van semi-structureerde interviews met respondenten. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de “theory of planned behaviour” en de “realistische evaluatie” als theoretisch kader. Er wordt in gesprek gegaan met jongeren uit Feijenoord (n = 4), professionals die in contact staan met de jongeren (n = 10) en betrokken beleidsmakers (n = 2). De transcripten worden verwerkt in Atlas.ti, waarna de analyse mogelijk wordt en tot de resultaten gekomen kan worden.

Conclusie

Dit onderzoek toont aan dat contextgevoelige interventies voor jongeren uit Feijenoord essentieel zijn in effectief preventief beleid. De realiteit van de jongeren uit Feijenoord geeft aan een te bestaan uit een beeld van armoede. Deze armoede gekoppeld met stress en het hebben van weinig toekomstperspectief vormt de subjectieve norm die van belang blijkt bij middelengebruik. De subjectieve norm wordt gezien als de sociale druk of verwachting die iemand ervaart vanuit zijn omgeving om bepaald gedrag wel of niet te vertonen. Softdrugs blijken genormaliseerd, harddrugs worden voornamelijk afgekeurd onder de gesproken jongeren.

Analyse

Feijenoord als context voor normalisering onder jongeren

In Feijenoord is blowen zichtbaar én sociaal geaccepteerd. Jongeren maken zelf onderscheid tussen soft- en harddrugs: wat 'gewoon' is, hoort erbij. Deze gedifferentieerde normalisering wordt gevoed door de wijkcontext van armoede, stress en culturele diversiteit. De wijk werkt zo als sociale voedingsbodem voor het ontstaan van tolerantie ten opzichte van middelengebruik.

Gedragsverandering bij jongeren in Feijenoord

Jongeren veranderen pas hun gedrag als ze zich begrepen voelen. Preventie werkt alleen als er vertrouwen is in de boodschapper en ruimte voor eigen ervaringen. Eénrichtingsvoorlichting mist vaak effect — relatie gaat vóór resultaat. Wat wel werkt, is preventie vanuit de relatie met jongerenwerkers, ervaringsdeskundigen of rolmodellen die jongeren echt kennen, zij kunnen invloed hebben.

Ondermijnende criminaliteit in Feijenoord

Jongeren groeien op in een wijk waar de grenzen tussen 'legaal' en 'illegaal' vervagen. Handel, drugs en geld zijn zichtbaar op straat. Zonder toekomstperspectief lijkt meedoen aan het informele circuit soms logischer dan nee zeggen. Jongeren zien dat geld verdienen via de straatcultuur vaak sneller gaat dan via school of werk. De aanwezigheid van drugscriminaliteit is zichtbaar en vormt een risicovolle maar aanwezige route voor jongeren zonder perspectief.

Key concepts

- Normalisering is niet aanwezig bij alle soorten drugs
- Een interventie die rekening houdt met de context waarin de jongeren zich bevinden, werkt het best
- Investeren in langdurige banden tussen jongerenwerkers en jongeren

Bijlage 2: Omschrijving respondenten

In de tekst is rekening gehouden met de anonimiteit die de respondenten bij aanvang van het onderzoek werd beloofd. In het kader van de validiteit en betrouwbaarheid wordt in deze bijlage alsnog de betrokkenheid tot Feijenoord benoemd. Validiteit en betrouwbaarheid vormen twee belangrijke pijlers in kwalitatief onderzoek (Nha, 2021). Door de koppelingen van de respondenten expliciet te benoemen wordt ervoor gezorgd dat het onderzoek navolgbaar is.

RESPONDENT	KOPPELING FEIJENOORD	GESLACHT
R1	Jeugdboa	Man
R2	Jeugdboa	Man
R3	Jeugdboa	Man
R4	Beheerder Huis van de Wijk	Man
R5	Spin in het web bij SOL en PBS coach	Man
R6	Jongere (20)	Man
R7	Ervaringsdeskundige verslavingshulp	Vrouw
R8	Ervaringsdeskundige verslavingshulp	Man
R9	Beleidsmedewerker Gemeente Rotterdam	Vrouw
R10	Beleidsmedewerker Gemeente Rotterdam	Man
R11	Gezondheidscoach youz	Vrouw
R12	Jongerenwerker SOL	Man
R13	Jongerenwerker JOZ	Man
R14	Jongere (18)	Vrouw
R15	Jongere (18)	Man
R16	Jongere (20)	Man

Bijlage 3: Ethische checklist en informed consentformulier

CHECKLIST ETHICAL AND PRIVACY ASPECTS OF RESEARCH

INSTRUCTION

This checklist should be completed for every research study that is conducted at the Department of Public Administration and Sociology (DPAS). This checklist should be completed *before* commencing with data collection or approaching participants. Students can complete this checklist with help of their supervisor.

This checklist is a mandatory part of the empirical master's thesis and has to be uploaded along with the research proposal.

The guideline for ethical aspects of research of the Dutch Sociological Association (NSV) can be found on their website (http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17). If you have doubts about ethical or privacy aspects of your research study, discuss and resolve the matter with your EUR supervisor. If needed and if advised to do so by your supervisor, you can also consult Dr. Bonnie French, coordinator of the Sociology Master's Thesis program.

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: *Preventief drugsbeleid in Feijenoord: jongeren passend benaderen*

Name, email of student: Joost Boutkam / 606084jb@eur.nl

Name, email of supervisor: Sjaak Braster / braster@essb.eur.nl

Start date and duration: 10-02-2025 / 22-06-2025

Is the research study conducted within DPAS

NO

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?
(e.g. internship organization)
Gemeente Rotterdam

PART II: HUMAN SUBJECTS

1. Does your research involve human participants. YES

If 'NO': skip to part V.

If 'YES': does the study involve medical or physical research? NO
Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2. Does your research involve field observations without manipulations that will not involve identification of participants.
NO

If 'YES': skip to part IV.

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). NO

If 'YES': skip to part IV.

PART III: PARTICIPANTS

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? NO

2. Will any of the participants not be asked for verbal or written ‘informed consent,’ whereby they agree to participate in the study? NO

3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? NO

4. Will the study involve actively deceiving the participants? NO

Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.).

Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? NO

Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person’s sex life or sexual orientation)? NO

Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent? NO

Is the health and/or safety of participants at risk during the study? NO

Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants’ identity not be ensured? NO

Are there any other possible ethical issues with regard to this study? NO

If you have answered ‘YES’ to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.). The respondents are informed of their anonymity during the interview, and in analysis of the study. They are also reminded that this study won’t be published, and will only be used internally; thus, ensuring that any sensitive information won’t be shared with third parties.

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

There are no unintended circumstances that could cause harm in this study. Participants are made aware of the fact that they can leave in any part of the research.

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

PART IV: SAMPLE

Where will you collect or obtain your data?

I will collect data in the municipality of Rotterdam, at locations that are deemed fit for recording an interview. The location is fit if the researcher and respondent can talk openly and freely, for example in a closed room with no background noise.

Note: indicate for separate data sources.

What is the (anticipated) size of your sample?

I hope to speak to around 10 professionals or insiders that have a link with Feijenoords youth, and the municipalities drug policy.

Note: indicate for separate data sources.

What is the size of the population from which you will sample?

The size of the population is unknown, since there are many different actors at play, I can't make anything more than an educated guess as to how many people are connected to this issue.

Note: indicate for separate data sources.

Part V: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?
The data will be stored on my laptop, which is guarded with a password, so no third parties can enter it.

Note: indicate for separate data sources, for instance for paper-and pencil test data, and for digital data files.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?
I am responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from my research

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?
I will back up every time working on my thesis, to ensure no data gets lost.

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?
I will work with aliases in the thesis, insuring the anonymity of participants.

Note: It is advisable to keep directly identifying personal details separated from the rest of the data. Personal details are then replaced by a key/ code. Only the code is part of the database with data and the list of respondents/research subjects is kept separate.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: Joost Boutkam

Name (EUR) supervisor: Sjaak Braster

Date:

Date:

APPENDIX I: Informed Consent Form (if applicable)

INFORMED CONSENT FORMULIER

Naam van het onderzoeksproject	Preventief drugsbeleid in Rotterdam: jongeren passend benaderen
Doel van het onderzoek	Dit onderzoek wordt geleid door Joost Boutkam. U bent van harte uitgenodigd om deel te nemen aan dit onderzoek. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in verschillende factoren in verband met de houding, subjectieve norm en waargenomen gedragscontrole bij het preventief drugsbeleid.
Gang van zaken tijdens het onderzoek	U neemt deel aan een interview waarin aan u vragen zullen worden gesteld over uw koppeling met de jeugd uit Feijenoord en uw kennis over het drugsbeleid. Een voorbeeld van een typische vraag die u zal worden gesteld: Welke aanpassingen aan bestaande interventies kunnen volgens u bijdragen aan een effectievere beïnvloeding van houding en gedrag? U dient tenminste 18 jaar te zijn om deel te nemen aan dit onderzoek en in verband te staan met de 16 tot 23-jarige jeugd uit Feijenoord. Voorafgaand aan het interview vullen alle deelnemers een korte vragenlijst in. Hierin staan onder andere vragen over achtergrondgegevens en persoonlijke eigenschappen. Tijdens het interview zal, aan de hand van een topic list, dieper worden ingegaan op deze eigenschappen, en uw persoonlijke ervaring. Van het interview zal een audio-opname worden gemaakt, zodat het gesprek later ad-verbum (woord voor woord) kan worden uitgewerkt. Dit transcript wordt vervolgens gebruikt in het verdere onderzoek.
Potentiële risico's en ongemakken	Er zijn geen fysieke, juridische of economische risico's verbonden aan uw deelname aan deze studie. U hoeft geen vragen te beantwoorden die u niet wilt beantwoorden. Uw deelname is vrijwillig en u kunt uw deelname op elk gewenst moment stoppen.
Vergoeding	U ontvangt voor deelname aan dit onderzoek geen vergoeding. Door deel te nemen aan dit onderzoek zult u meer inzicht krijgen in uw rol bij effectieve preventie van drugsgebruik onder 16 tot 23-jarige jongeren.
Vertrouwelijkheid van gegevens	Uw privacy is en blijft maximaal beschermd. Er wordt op geen enkele wijze vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens van of over u naar buiten gebracht, waardoor iemand u zal kunnen herkennen. Voordat onze onderzoeksgegevens naar buiten gebracht worden, worden uw gegevens anoniem gemaakt: geanonimiseerd. Enkele eenvoudige voorbeelden hiervan:

	- uw naam wordt vervangen door anonieme, op zichzelf betekenisloze combinatie van getallen. - uw leeftijd zelf wordt niet verwerkt, maar in een categorie geplaatst. Bijvoorbeeld: leeftijd: tussen 18-25 jaar / tussen 25-35 jaar etc. - uw woonplaats wordt niet gebruikt, maar de provincie waarin u woont. Bij de start van ons onderzoek krijgt uw naam direct een pseudoniem; uw naam wordt gepseudonimiseerd ofwel ‘versleuteld’. Op deze manier kan wel worden onderzocht wat u in het gesprek aangeeft, maar weten de getrainde onderzoekers niet dat u het bent. De onderzoeksleider is zelf verantwoordelijk voor dit pseudoniem en de sleutel en zal uw gegevens niet delen met anderen. Als u bijvoorbeeld het onderzoek heeft afgerond zal de onderzoeksleider daarvan op de hoogte moeten kunnen zijn, om u de afgesproken vergoeding te geven. In een publicatie zullen of anonieme gegevens of pseudoniemen worden gebruikt. De audio-opnamen, formulieren en andere documenten die in het kader van deze studie worden gemaakt of verzameld, worden opgeslagen op een beveiligde locatie bij de Erasmus Universiteit Rotterdam en op de beveiligde (versleutelde) computers van de onderzoekers. De onderzoeksgegevens worden indien nodig (bijvoorbeeld voor een controle op wetenschappelijke integriteit) en alleen in anonieme vorm ter beschikking gesteld aan personen buiten de onderzoeksgroep; in dit geval aan een onderzoekscommissie van de Erasmus Universiteit Rotterdam die hiertoe bevoegdheden heeft.
Vrijwilligheid	Deelname aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. Je kunt als deelnemer jouw medewerking aan het onderzoek te allen tijde stoppen, of weigeren dat jouw gegevens voor het onderzoek mogen worden gebruikt, zonder opgave van redenen. Dit betekent dat als je voorafgaand aan het onderzoek besluit om af te zien van deelname aan dit onderzoek, dit op geen enkele wijze gevolgen voor jou zal hebben. Tevens kun je tot 5 werkdagen (bedenktijd) na het interview alsnog de toestemming intrekken die je hebt gegeven om gebruik te maken van jouw gegevens. In deze gevallen zullen jouw gegevens uit onze bestanden worden verwijderd en vernietigd. Het stopzetten van deelname heeft geen nadelige gevolgen voor jou of de eventueel reeds ontvangen vergoeding. Als je tijdens het onderzoek, na de bedenktijd van 5 werkdagen, besluit om jouw medewerking te staken, zal dat eveneens op geen enkele wijze gevolgen voor je hebben. Echter: de gegevens die u hebt verstrekt tot aan het moment waarop uw deelname stopt, zal in het onderzoek gebruikt worden, inclusief de bescherming van uw privacy zoals hierboven beschreven. Er worden uiteraard geen nieuwe gegevens verzameld of gebruikt.

	Als u besluit om te stoppen met deelname aan het onderzoek, of als u vragen of klachten heeft, of uw bezorgdheid kenbaar wilt maken, of een vorm van schade of ongemak vanwege het onderzoek, neemt u dan aub contact op met de onderzoeksleider: Joost Boutkam 31 06 27 43 21 72
Toestemmings-verklaring	Met uw ondertekening van dit document geeft aan dat u minstens 18 jaar oud bent; dat u goed bent geïnformeerd over het onderzoek, de manier waarop de onderzoeksgegevens worden verzameld, gebruikt en behandeld en welke eventuele risico's u zou kunnen lopen door te participeren in dit onderzoek Indien u vragen had, geeft u bij ondertekening aan dat u deze vragen heeft kunnen stellen en dat deze vragen helder en duidelijk zijn beantwoord. U geeft aan dat u vrijwillig akkoord gaat met uw deelname aan dit onderzoek. U ontvangt een kopie van dit ondertekende toestemmingsformulier. Ik ga akkoord met deelname aan een onderzoeksproject geleid door [in te vullen door de onderzoeksleider]. Het doel van dit document is om de voorwaarden van mijn deelname aan het project vast te leggen. 1. Ik kreeg voldoende informatie over dit onderzoeksproject. Het doel van mijn deelname als een geïnterviewde in dit project is voor mij helder uitgelegd en ik weet wat dit voor mij betekent. 2. Mijn deelname als geïnterviewde in dit project is vrijwillig. Er is geen expliciete of impliciete dwang voor mij om aan dit onderzoek deel te nemen. 3. Mijn deelname houdt in dat ik word geïnterviewd door (a) onderzoeker (s) van de Erasmus Universiteit. Het interview zal ongeveer 60 minuten duren. Ik geef de onderzoeker (s) toestemming om tijdens het interview opnames (geluid / beeld) te maken en schriftelijke notities te nemen. Het is mij duidelijk dat, als ik toch bezwaar heb met een of meer punten zoals hierboven benoemd, ik op elk moment mijn deelname, zonder opgaaf van reden, kan stoppen.

	4. Ik heb het recht om vragen niet te beantwoorden. Als ik me tijdens het interview ongemakkelijk voel, heb ik het recht om mijn deelname aan het interview te stoppen. 5. Ik heb van de onderzoeksleider de uitdrukkelijke garantie gekregen dat de onderzoeksleider er zorg voor draagt dat ik niet ben te identificeren in door het onderzoek naar buiten gebrachte gegevens, rapporten of artikelen. Mijn privacy is gewaarborgd als deelnemer aan dit onderzoek. 6. Ik heb de garantie gekregen dat dit onderzoeksproject is beoordeeld en goedgekeurd door de ethische commissie van de EUR. Voor bezwaren met betrekking tot de opzet en of uitvoering van het onderzoek kan ik me wenden tot ethics@eur.nl door de ethische commissie van de EUR 7. Ik heb dit formulier gelezen en begrepen. Al mijn vragen zijn naar mijn tevredenheid beantwoord en ik ben vrijwillig akkoord met deelname aan dit onderzoek. 8. Ik heb een kopie ontvangen van dit toestemmingsformulier dat ook ondertekend is door de interviewer.	
Handtekening en datum	Naam Deelnemer	Naam Onderzoeksleider
	Handtekening	Handtekening
	Datum	Datum

Bijlage 4: topiclijst beleidsmakers

Inleiding:

- Doel onderzoek
- Informed consent
- Demografische kenmerken
 - Stress
 - Onderliggende problematiek
 - Omstandigheden
- Koppeling met de wijk
- Context
 - Schets van de wijk

Theory of planned behaviour:

- **Houding**
 - Hoe schatten beleidsmakers de houding van jongeren ten opzichte van drugsgebruik in?
 - Worden er binnen het beleid specifieke strategieën ingezet om deze houding te beïnvloeden?
 - Zijn er eerder beleidsmaatregelen geweest die de attitude van jongeren succesvol of juist niet succesvol hebben beïnvloed?
- **Subjectieve norm**
 - Welke rol speelt groepsdruk bij drugsgebruik onder jongeren in Feijenoord, volgens beleidsmakers?
 - Hoe wordt er binnen het beleid rekening gehouden met sociale normen en de invloed van vrienden/familie?
 - Zijn er interventies die gebruik maken van leeftijdsgenoten, rolmodellen of sociale netwerken om drugsgebruik te verminderen?
- **Waargenomen gedragscontrole**
 - In hoeverre denken beleidsmakers dat jongeren in Feijenoord controle hebben over hun drugsgebruik?
 - Hoe wordt het beleid aangepast aan jongeren die aangeven geen controle te ervaren over hun gebruik?
 - Welke maatregelen worden genomen om jongeren weerbaarder te maken tegen verleidingen en sociale druk?

Evaluatie huidige interventies

- Welke preventieve interventies worden momenteel toegepast in Feijenoord?
- Hoe wordt de effectiviteit van deze interventies gemeten?
- Zijn er specifieke succesverhalen of mislukkingen die als voorbeeld kunnen dienen?
- Wat zijn de belangrijkste doelstellingen van het huidige drugsbeleid voor jongeren (16-23 jaar) in Feijenoord?
- Op welke manier verschilt het beleid in Feijenoord van andere delen van Rotterdam?

- Welke uitdagingen ervaren beleidsmakers bij het implementeren van preventieve interventies?

Belemmeringen en beleidsverbeteringen

- Welke factoren belemmeren de effectiviteit van het huidige drugsbeleid?
- Wat zouden beleidsmakers graag anders zien in de aanpak van preventie?
- Zijn er plannen of beleidswijzigingen op komst die de preventie kunnen versterken?

Samenwerking met andere Instanties

- Hoe verloopt de samenwerking met scholen, jeugdwerk, politie en zorginstellingen?
- Wat zou verbeterd kunnen worden in de samenwerking tussen verschillende actoren?
- Zijn er inspirerende voorbeelden uit andere steden of landen die als model kunnen dienen?

Afsluiting:

- Verdere opmerkingen en dankwoord

Bijlage 5: topiclijst professionals en jongeren

Inleiding:

- Doel onderzoek
- Informed consent

- Demografische kenmerken
- Koppeling met de wijk
- Context
 - o Schets van de wijk
 - o Mogelijkheid invloed normen en wetten op gedrag (Hawkins et al., 1992)
 - o Risicofactoren (Hawkins et al, 1992)
 - Familie
 - Schoolgedrag
 - Leeftijdsgenoten
 - Persoonlijke achtergrond
- Welke interventies worden gebruikt
 - o Waar zetten die op in

Theory of Planned behaviour (Ajzen, 1991; Armitage, 1999)

- **Houding** (Ajzen, 1991; Armitage, 1999)
 - o Ervaren houding van jongeren t.o.v drugsgebruik (Hawkins et al, 1992)
 - Hoe verander je die?
 - o Verschillen tussen subgroepen?
 - o Invloed persoonlijke overtuigingen en percepties
 - o Invloed preventieve campagnes op deze houding
 - o Invloed interventies op deze houding
- **Subjectieve norm** (Ajzen, 1991; Armitage, 1999)
 - o Ervaren druk drugsgebruik (Hawkins et al, 1992)
 - o Drugsgebruik beschouwd als normaal
 - o Invloed van sociaaleconomische achtergrond in de wijk
 - o Invloed van verwachtingen van familie en vrienden (Del Pozo et al., 2021)
 - o Invloed van verwachtingen van gemeenschap (Del Pozo et al., 2021)
 - o Invloed van straatcultuur in de perceptie van drugsgebruik
 - o Invloed preventieve campagnes op deze subjectieve norm
 - o Invloed interventies op subjectieve norm
- **Waargenomen gedragscontrole** (Ajzen, 1991; Armitage, 1999)
 - o Eigen controle jongere op drugsgebruik (Hawkins et al, 1992)
 - o Externe risicofactoren
 - Armoede
 - Criminaliteit
 - o Invloed voorzieningen
 - Hulpmiddelen en alternatieven
 - o Invloed preventieve campagnes op deze waargenomen gedragscontrole
 - o Beschikbaarheid van de middelen (Hawkins et al, 1992)
 - o Waargenomen ernst van drugsgebruik (Del Pozo et al., 2021)
 - o Invloed interventies op waargenomen gedragscontrole

Persoonlijke mening:

- Mening huidig drugsbeleid
- Mening betere effectiviteit drugsbeleid
 - o Houding
 - o Subjectieve norm
 - o Waargenomen gedragscontrole

Afsluiting:

- Verdere opmerkingen en dankwoord